

WIADOMOŚCI GEOGRAFICZNE

Miesięcznik poświęcony przeglądowi spraw geograficznych w Polsce i za granicą.

(REVUE MENSUELLE DE GÉOGRAPHIE)

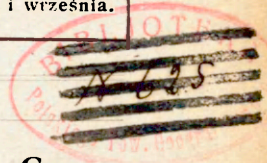
Wydawnictwo Krakowskiego Oddziału
Polskiego Towarzystwa Geograficznego

Redaktor:

Prof. Uniw. Dr. Ludomir Sawicki, Kraków-Dębniki, Barska 41

Wychodzi z początkiem każdego miesiąca z wyjątkiem sierpnia i września.

Kraków, styczeń i luty 1925 r.

I. Sprawy Krakowskiego Oddziału Pol. Tow. Geogr. (Actes de Succursale Cracovienne de la Société Polonaise de Géogr.).

a) *Posiedzenie Zarządu P. T. G. dnia 11 lutego 1925*, w sali Inst. Zool. Uniw. Jag. Obecni: prof. Siedlecki, Smoleński, Piątkiewicz, Kubijowicz, Korbel. Przewodniczy prof. Siedlecki, protokół pisze Korbel. 1) Ukonstytuowanie się Zarządu. Skład Zarządu pozostaje niezmieniony. Na czas nieobecności prezesa Sawickiego przewodniczyć będzie wiceprezes Siedlecki. 2) Plan akcji odczytowej i wydawniczej. Referuje dr Kubijowicz. W każdym miesiącu odbywają się dwa odczyty fachowe i publiczne. Plan urządzenia cyklu odczytów na temat „Nasi sąsiedzi“, zaprojektowany w zeszłym roku przez rektora Siedleckiego, nie doszedł do skutku z powodu braku prelegentów. Na najbliższy okres niema dotąd ustalonego dokładnego planu odczytów; zapewnione tylko odczyty publiczne: prof. Siedleckiego i Żurowskiego — oraz fachowe: dra Premika i dra Kubijowicza. Prof. Siedlecki proponuje zaprosić prof. Godlewskiego do wygłoszenia odczytu o najnowszych odkryciach antropologicznych. Prof. Piątkiewicz podnosi, by Zarząd P. T. G. starał się zawsze skorzystać z obecności w Polsce wybitniejszych geografów obcych i zapraszał ich na odczyty; do pertraktacji z prelegentami mieliby prawo członkowie Zarządu bez osobnego upoważnienia całego Zarządu P. T. G. Wnioski prof. Siedleckiego i Piątkiewicza przyjęto. Prof. Siedlecki pozwala w dalszym ciągu używać lokalu Inst. Zool. na odczyty fachowe P. T. G. 3) Zaproszenie p. Kocha. Prof. Smoleński odczytuje pisma Stow. polsko-duńskiego i prof. St. Pawłowskiego w sprawie zaproszenia prof. dra Langa Kocha, podróżnika po Grenlandji, do wygłoszenia odczytu. Postanowiono zaprosić prof. Kocha i w tym celu zwrócić się do Stow. polsko-duńskiego oraz prof. Pawłowskiego celem ustalenia części kosztów przedsięwzięcia, przypadającej na oddział krakowski P. T. G., jakoteż zgodnego wyboru języka, w jakim

prelekacja ma być wygłoszona (angielski czy niemiecki). Na tłumacza postanowiono uprosić p. Pusłowskiego lub prof. Dyboskiego. Dr Kubijowicz zajmie się wynajęciem możliwie największej sali oraz stroną techniczną. Prof. Siedlecki radzi zainteresować odczytem Pol. Akademię Umiejętności i Uniwersytet Jagielloński. 4) Organizacja odbioru wkładek. Uchwalono zaangażować kursora za wynagrodzeniem 10% zebranej sumy. Zbieranie wkładek odbywać się ma półrocznie w pierwszych dniach miesiąca. Wyszukanie kursora powierzono prof. Piątkiewiczowi. Uchwalono też na wniosek prof. Smoleńskiego upoważnić dyżurujących członków Zarządu P. T. G. w czasie dyżurów i przed odczytami do odbioru wkładek. 5) Lokal P. T. G. i dyżury. Lokal P. T. G. mieści się w Instytucie Geograficznym Uniw. Jagiel. (ul. Grodzka 64 II). Dyżury członków Zarządu odbywać się mają dwa razy w tygodniu: w poniedziałki i piątki, godz. 6—7 wiecz. 6) Delegacja na kongres w Kairze. Wybrano delegatami P. T. G. prof. Sawickiego, Smoleńskiego i Korbla, którym będą wręczone odpowiednie pisma. O wyborze delegatów będzie zawiadomiony komitet kongresowy w Kairze. 7) Wydawnictwa P. T. G. Wydawnictwo „Wiadomości Geograficzne“, zorganizowane przez prof. Sawickiego, prowadzi asystent p. Ormicki. W części bibliograficznej mają być wszystkie wydawnictwa polskie streszczane i oceniane, nadto mają być ogłaszane biuletyny o ważniejszych pracach polskich wykonywanych, lecz dotąd nie publikowanych. Ważniejsze odczyty P. T. G. wydawać będzie nadal firma „Orbis“ w Krakowie.

b) *Zebrania publiczne.* Dnia 4-go lutego 1925 roku prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego dr Jan Nowak wygłosił odczyt pod tytułem: „Z podróży do Azji Wschodniej“. Prelegent omówił wyprawę naukową geologiczną, przedsięwziętą na Daleki Wschód w celu zbadania geologii obszaru gór Sichota Alin, położonych na wybrzeżu Pacyfiku, na północ od Władywostoku, złożoną z uczonych polskich. Przy pomocy zdjęć fotograficznych rozwinęły się przed słuchaczami obrazy z drogi kolejną syberyjską na Daleki Wschód aż po Władywostok. Dokładniej zaznajomił prelegent słuchaczy z miastem, jego fizjonomją, strukturą etniczną, znaczeniem politycznym i gospodarczym, poczem przeszedł do opisu samej podróży wśród dzikiej i niezaludnionej zupełnie postaci gór.

Podkreślono naukowe znaczenie ekspedycji, która skartowała znaczne obszary topograficznie bardzo słabo znane, zrobiła zdjęcia geologiczne, a wreszcie zbadano pokłady różnorodnych rud, między innymi złotośnośnych.

c) *Zebrania fachowe.* Dnia 18-go lutego 1925 r. Dr Adam Gadomski. Z glaciologii Tatr. Prelegent, opierając się przede wszystkim na własnych obserwacjach, zebranych w terenie północnych stoków Wysokich Tatr, przedstawił analizę i syntezę dzisiejszego krajobrazu glacialnego. Przy analizie form glacialnych, które podzielił na erozyjno-glacialne, akumulacyjne, periglacialne, poglacialne i preglacialne, zajął się szczegółowiej dolinami, formami szczytów, zagłębieniami jeziornych, utworów morenowych i rzecz-

no-lodowcowych. Wśród dolin tatrzańskich rozróżniamy granitowe, przejściowe i skał osadowych, a jako formy glacialne wyróżniamy żłoby lodowcowe, zamknięcia korytowe, doliny wiszące, cyrki i kary lodowcowe, progi i stopnie. Formy szczytów, to zbocza karowe, żłobowe, nunatakry i upłazy, formy zaś zagłębień, to jeziora erozyjno-glacialne i akumulacyjne. Utwory morenowe i rzeczno-lodowcowe zaznaczają się rozmaitym stopniem zachowania tak ze względu na rolę krajobrazową, jak i na odporność materiału. Formy periglacialne, to dzisiejsze ostro zakończone granie tatrzańskie, które sterczały z nad morza lodów, poglacialne, to stożki nasypowe i wieczne śniegi, preglacialne zaś, to stare formy, które nie uległy procesom zlodowacenia.

Przechodząc do syntezy obserwowanych form, wyróżniono poszczególne poziomy erozyjne, przeprowadzono chronologię form żłobowych, karowych, morenowych i rzeczno-lodowcowych. Przegląd i paralelizacja ze sobą tych poszczególnych form pozwoliło prelegentowi podjąć się zadania przedstawienia całokształtu zlodowacenia północnych stoków Tatr. Na podstawie dzisiejszego krajobrazu można sądzić o 3-ech głównych zlodowaceniach i o 3—4 fazach ostatecznego zaniku lodowców. Wykład ilustrowanym był mapą morfologiczną robioną w terenie, mapkami poszczególnych zlodowaceń oraz kilkunastoma obrazami świetlnymi dla wyłomaczenia obrazowego wyłożonych spostrzeżeń. W dyskusji prof. dr. Smoleński poparł wywoły prelegenta i zaznaczył ich ważności dla postępu polskich badań dotyczących syntezy glaciologii tatrzańskiej.

Walne Zgromadzenie Polskiego Towarzystwa Geograficznego zwołane na dzień 30 stycznia odbyło się w dwóch etapach: dn. 30 I. oraz 13 II., ponieważ w pierwszym terminie nie zdołano wyzerpać i załatwić wszystkich punktów porządku dziennego. Wybrano na r. 1925 nowy Zarząd, który ukonstytuował się jak następuje:

Prezes: Prof. Dr. Eugenjusz Romer, wiceprezes: Prof. Dr. Wacław Jezierski, sekretarz: Prof. Dr. Jerzy Loth, bibliotekarz: Prof. Dr. Jan Natanson-Leski, skarbnik: Prof. Dr. Wacław Brus.

Członkowie zarządu: Władysław Masalski, Bolesław Olszewicz i Kazimierz Szulc. Redaktorem Przeglądu Geograficznego pozostaje nadal Prof. Dr. Stanisław Lencewicz.

Głównym punktem porządku dziennego była sprawa nowego Statutu Towarzystwa. Przeprowadzono dyskusję nad tem, czy statut zasadniczo zmienić — według przygotowanego projektu — czy też pozostawić w mocy dawny, z drobnymi tylko uzupełnieniami w duchu decentralizacji Towarzystwa. Obrady zakończono uchwaleniem wniosku Dra J. Lotha, wzywającym nowo obrany Zarząd do ostatecznego opracowania ustawy Tow. w kierunku decentralizacji, przyczem polecono uwzględnić, o ile to się okaże możliwe, dezyderaty Krakowskiego oddziału. Wezwanie do utworzenia w łonie Towarzystwa odrębnej sekcji naukowej, poświadczonej geografii kolonialnej, zostało zasadniczo przyjęte, na razie jednak konkretnego wyniku nie dało. Inne wnioski Oddziału, jako zbyt późno zgłoszone, nie mogły zostać poddane pod głosowanie w myśl obo-

wiązującej ustawy. Delegatem Krakowskiego Oddziału na Walnem Zgromadzeniu był prof. Dr. Jerzy Loth.

Delegatem Polskiej Akademji Umiejętności na Międzynar. Kongres Geograficzny w Kairze został w miejsce prof. Dr. E. Romera, który wyjazd odwołał, prof. Dr. Henryk Arctowski.

II. Ruch geograficzny w świecie i w Polsce.

(Mouvement géographique dans le monde et chez nous).

I. Personalja (*Renseignements personnels*).

Zmarli w r. 1924¹⁾: Krebs Wilhelm, geofizyk i meteorolog

Herdman W. A., prof. zoologii i oceanografji w Liverpoolu.

Jethro J. H. Teal, b. dyrektor P. Inst. Geol. angielskiego.

Bigelow H. Fr., b. współpracownik Instytutu Meteor. argentyńskiego, prof. Uniw. Wiedeńskiego.

Schmeisser K., kierownik oddz. górniczo-hutniczego wrocławskiego Inst. Wschodnio-Europejskiego.

Wolf T., znany badacz Ekwadoru.

Schrader F., autor cenionego atlasu.

Geikie Arch., wybitny geolog i geograf fizyczny.

II. Wykłady (*Conférences*).

Kraków. P. T. Geolog. zorganizowało cykl odczytów: Dnia 26 stycznia prof. dr Wal. Goetel: O powstaniu gór (ze 100 obrazami świetln.). 30 stycznia prof. dr Zym. Rosen: Sole potasowe a Polska. 6 lutego prof. dr Wład. Szafer: Roślinność i klimat epoki lodowej w Polsce. 9 lutego prof. dr Karol Bohdanowicz: Ostatnie wyniki poszukiwań za ropą w zachodniej Europie. 13 lutego prof. dr Jerzy Smoleński: Powstanie polskiego wybrzeża. 16 lutego dr Wład. Żelechowski: Wulkany (z 60 obrazami świetln.). 20 lutego prof. dr Wład. Szajnocha: Źródła mineralne w Polsce.

Zarząd Oddziału Krakowskiego Ligi Przyjaciół Kasy im. Mirowskiego, Instytutu Popierania Twórczości Nauki Polskiej, zorganizował cykl wykładów p. t. „Z przeszłości Ziemi“. W skład cyklu wchodzi następujące prelekcje:

9 marca, prof. Uniw. Jag. dr Stefan Kreutz: Powstanie i skład skorupy ziemskiej (z licznymi obrazami świetlnymi i demonstracjami).

13 marca, prof. Uniw. Jag. dr Jerzy Smoleński: Przemiany powierzchni ziemi (z demonstracjami).

16 marca, prof. Uniw. Jag. dr Wład. Szafer: O przeżytkach flory z epok ubiegłych (z demonstracjami).

20 marca, prof. Akad. Górniczej dr Walery Goetel: Łądy, morza i życie epok minionych (100 obrazów świetlnych).

23 marca, prof. Uniw. Jag. dr Jan Nowak: O problemie Atlantydy z punktu widzenia geologicznego (z demonstracjami).

¹⁾ Notatkę powyższą należy traktować jako uzupełnienie danych w t. II str. 69.

27 marca, prof. Uniw. Jag. dr Jul. Talko-Hryniewicz: Barwy człowieka w związku z rozmieszczeniem ras ludzkich na ziemi (z obrazami świetlnymi).

Wykłady odbywać się będą w Zakładzie Mineralogji Uniw. Jag. (ul. Gołębia 1 II p.).

Koło Geogr. U. U. J. odbyło w r. 1924/25 ośm posiedzeń naukowych. Referowali:

13 listopada, kol. Staśko Józef: Osadnictwo miejskie na Pomorzu.

20 listopada, kol. Ormicki Wiktor: Wrażenia z podróży po Czechosłowacji i Węgrzech.

27 listopada, kol. Ormicka Wanda: Luźne obserwacje z podróży wakacyjnej w okolicy Jeziora Czterech Kantonów.

4 grudnia, kol. Arnoldówna Rozalja: Z fizjografji Zagłębia Śląskiego.

15 stycznia, kol. dr Gadomski Adam: Z zagadnień glaciologii Tatr.

12 stycznia, kol. Ormicki Wiktor: Gospodarcze znaczenie Dunajca jako drogi wodnej.

19 lutego, kol. Zajac Jan: Wpływ pogody na człowieka i jej znaczenie w życiu praktycznym.

5 marca, dr Niencówna Stanisława: Poglądy skandynawskich geografów na stanowisko nauk geograficznych i metody pracy.

Frekwencja na zebraniach wahała się od 30--80 osób.

Dnia 8 lutego b. r. urządziło Koło „Tradycyjne Płasy Geografów“, która to zabawa zasilila wydatnie stan kasy.

Towarzystwo Przyrodników im. Kopernika. Dn. 10 marca b. r. odbył się w sali wykładowej Zakładu Mineralogicznego (Coll. minus) odczyt prof. Safera p. t. „Flora i klimat okresu międzylodowcowego w Polsce“.

Uniwersytet Ludowy im. Adama Mickiewicza urządził w styczniu 2 odczyty p. Ormickiego Wikt.: Wrażenia z wycieczki po Węgrzech i Czechosłowacji.

VI Koło T. S. L. znane z działalności popularyzatorskiej organizuje na przedmieściach Wielk. Krakowa cykle odczytów geograficznych i na tematy krajoznawcze. Zarząd *VI* Koła T. S. L. pozostaje w ścisłym kontakcie z Kołem Geogr. U. U. J., które dostarcza prelegentów. W listopadzie i grudniu odbyło się 15 odczytów. Odczyty cieszą się bardzo silną frekwencją.

Łódź. Tow. Krajoznawcze, prof. Janowski: O Konstantynopolu; Komandor Petelenz: Cztery lata marynarki polskiej. Tow. Tatrzańskie, Mieczysław Świerz: Zdobycie Tatr. Staraniem D. O. K. pułk. Faury wygłosił odczyt po francusku p. t. Granice Polski pod względem geograficznym, politycznym, kulturalnym, gospodarczym i strategicznym. Prof. Cz. Kuźniar: Zagadnienie Atlantydy.

Tarnów. Staraniem Uniw. Lud. Kraków wygłoszono tu w grudniu odczyt: O Czechosłowacji i Węgrzech.

Warszawa. Koło Geogr. Stud. Uniw. Warsz. odbyło w roku 1923 24 ogółem 7 zebrań naukowych z następującymi referatami:

1) Kol. R. Gumiński: Nowa teoria powstawania lodu dennego. 2) Kol. Z. Sujkowski: Osady głębokowodne. 3) Kol. B. Zaborski: Osiedla miejskie w Europie. 4) Kol. J. Czekański: Z geografji surowców przemysłu tkackiego. 5) Kol. Z. Podkowińska: Starsza epoka kamienna w Polsce. 6) Kol. W. Nechay: Geneza fińskiej Salpausselka. 7) Kol. B. Zaborski i R. Gumiński: Sprawozdanie z Kongresu Geografów Słowiańskich w Pradze Czeskiej w czerwcu 1924 r.

W celu zasilenia swych funduszków Koło przyjęło udział w urządzeniu wieczornicy wspólnie z Kołami Frzyrodniczemi Uniwersytetu i Wolnej Wszechnicy, która odbyła się w dniu 12 lutego r. z., oraz łącznie z Kołem Przyrodników Uniw. zakupiło w celach dochodowych przedstawienie „Pochwała Wesołości“ w teatrze Reduta w dn. 12 maja r. z.

W bieżącym roku akademickim odbyło się tylko jedno zebranie naukowe w dniu 15 grudnia 1924 r., na którym kol. Nechay wygłosił referat pod tytułem „Geneza niektórych form lodowcowych“.

Najbliższe zebranie naukowe z referatem kol. Pietkiewicza p. t. „Fotogrammetria“ odbędzie się w pierwszych dniach marca r. b. (Szczegóły z życia Koła p. „Towarzystwa“ str. 9).

III. Kursy (Cours).

Wyższy kurs nauczycielski geograficzno-przyrodniczy w Krakowie 1926/27. Kurs wstępny lato 1925. Kuratorjum okręgu szkolnego w Krakowie zamierza urządzić za półtora roku kurs geograficzno-przyrodniczy dla nauczycieli szkół powszechnych. Jako wstępny będzie zorganizowany w czasie wakacyj 1925 roku kurs letni w Zakopanem lub Starym Sączu, obejmujący pewnego rodzaju rzut oka na całość przyszłej pracy kursistów. Musimy tu jeszcze raz przypomnieć, jakie powinno być uprzednie przygotowanie pragnących przyjęcia na kurs nauczycieli z zakresu geografji. Kandydaci winni przerobić treść następujących podręczników: Romer-Polaczkówna: Geografja dla klasy II gimnazjalnej, Pawłowski: Geografja ogólna, Fuchs-Radliński: Europa, Radliński-Fuchs: Pięć części świata, Sosnowski albo Sobiński: Geografja ziem polskich, Nitschowa: Polska współczesna. Prócz tego muszą uczestnicy kursu zdawać sobie sprawę z nowszych prądów w nauczaniu geografji i prac metodycznych i dydaktycznych, ogłaszanych osobno (np. Milaty, Skrzypka, Hrubyka) lub w pismach pedagogicznych czy Czasopiśmie Geograficznym.

W czasie wakacyjnego kursu główny nacisk będzie się kładło na ćwiczenie spostrzegawczości geograficznej w terenie na krótkich a szczegółowej analizie poświęconych wycieczkach. Dlatego dobrze byłoby, aby uczestnicy kursu po ustaleniu miejscowości, w której się będzie odbywał, zaopatrzyli się w mapę 1:75.000 i 1:200.000 najbliższej okolicy i mogli lepiej wykorzystać treść owych wycieczek. W dniach niepogody będzie się prowadziło szereg lekcji praktycznych na tematy wybrane. Dr. S. N-a.

Łódź. W dotychczas nieczynnym Instytucie Nauczycielskim w najbliższym czasie rozpoczną się wykłady z zakresu metodyki; między innymi p. wizytator Bzowski obejmuje wykłady metodyki geografji.

IV. Towarzystwa i czasopisma (*Sociétés et Révues*).

Sprawozdanie z działalności Oddziału Krakowskiego P. T. K. za rok 1924. Rok ten nie wykazał ożywionej działalności z powodu braku oddźwięku na hasła i idee krajoznawstwa w społeczeństwie.

Zatwierdzony na Walnem Zebraniu dnia 26 stycznia 1924 zarząd ukonstytuował się, jak następuje: Dr Ludomir Sawicki prezes, dyr. Seweryn Udziela, prof. Leopold Węgrzynowicz wiceprezesi, Józefa Taborska sekretarz, Stanisław Żelazowski skarbnik, Stefanja Laurynow zast. skarbnika. Członkowie Zarządu: dr Gadomski Adam, radca dr Kubalski Edward, dr Kiełpiński Tadeusz, dr Kubijowicz Włodz., Konczyńska Wanda, Pacewiczowa Zofja, Sykutowska Leokadja. Komisja rewizyjna: dyr. Dygat Adam, radca dr Muczkowski, prof. Talko-Hryncewicz.

Z poszczególnych sekcij Towarzystwa czynnymi były: sekcja schroniskowa, przewodnicząca p. Sykutowska — sekcja biblioteczna, przew. p. Konczyńska — sekcja „Orlego Lotu“, redaktor dr Kiełpiński — oraz częściowo sekcja wycieczkowa, przewodn. dr Gadomski i p. Pacewicz.

Działalność sekcji schroniskowej była największa, co jest całkiem naturalnem wobec ożywionego ruchu wycieczkowego z poza Krakowa. Nocowało w schronisku na Wawelu 66 wycieczek, osób 1712, noclegów udzielono 3762. W Ojcowie nocowało 57 wycieczek.

Sekcja wycieczkowa urządziła 3 wycieczki: 1) do Sandomierza i w góry Pieprzowe, prowadził dr Sawicki, 2) do puszczy Niepołomickiej, prowadziła p. Pacewiczowa, 3) w Tatry (Morskie Oko), prowadziła p. J. Taborska. Z powodu zbyt małej liczby uczestników dalszych wycieczek zaniechano.

Sekcja biblioteczna, nieczynna dłuższy czas z powodu przebudowy lokalu Towarzystwa, zajęła się uporządkowaniem i uzupełnieniem zbiorów, celem oddania ich do użytku członków.

Wydawnictwo „Orlego Lotu“, prowadzone podobnie jak w latach ubiegłych, rozsyłało 1300 egzemplarzy między czytelników.

Koła krajoznawcze młodzieży prowadzone są w zakładach średnich przez profesorów-opiekunów.

Prócz tych czynności wziął Zarząd udział w uroczystości poświęcenia kamienia węgielnego pod schronisko w Sandomierzu, oraz zajął się gorliwie przyjęciem wycieczki młodzieży polskiej z Gdańska.

J. T-a.

Warszawski Oddział Polskiego Towarzystwa Geologicznego odbył w dniu 6 stycznia posiedzenie naukowe, poświęcone zagadnieniom dyluwjum polskiego, a więc tematowi, obchodzącemu w równej mierze geologów jak geografów. Posiedzenie miało charakter niejako nowego Zjazdu dyluwjalistów polskich, gdyż

wzięli w niem udział uczeni z różnych centrów naukowych Rzeczypospolitej.

Pierwszą część posiedzenia wypełniły referaty z zakresu badań paleobotanicznych, rzucających światło na zmiany klimatyczne od czasów epoki lodowej.

Prof. dr Wł. Szafer z Krakowa przedstawił schemat zmian flory i klimatu w okolicy Grodna w czasie okresu międzylodowcowego L_3 — L_4 , opierając się na dwóch profilach, a mianowicie w Żydowszczyźnie i w Samostrzelnikach pod Grodnem. Okres interglacjalny rozpoczął się po regresji L_3 fazą 1-szą subarktyczną, po niej nastąpiła faza 2-ga borealna (I), z sosną i dębem, następnie 3-cia atlantycka (I. I) z jodłą i cisem — poczem, po przerwaniu w serji warstw osadzonych, nastaje faza optimalna klimatu (4-ta) z lipą wielkolistną i klonem tatarskim jako gatunkami drzew panującymi; następnie klimat znów oziębia się i staje oceanicznym w fazie 5-ej (atlantycka I. II), w fazie 6-ej panuje świerk. W tym czasie mamy już do czynienia z zjawiskiem oziębienia się klimatu wskutek zbliżającego się od północy lądolądu L_4 .

Klimat interglacjalny miał zatem jeden okres optymalny co do ciepłoty i dwa optymalne co do wilgotności.

Następnie prof. Szafer przedstawił wyniki badań p. Bronisława Szafrana nad torfowiskiem w Pakostawiu pod Iłżą w Radomskim. Na podstawie analizy pyłkowej torfowiska o ogólnej grubości 5.4 m wykazuje następujące przemiany klimatyczne od czasu recesji L_4 :

Okresy:	Panujące typy leśne:
1. Preborealny	Sosna, brzoza
2. Infraborealny	Świerk
3. Borealny	Sosna, dąb
4. Atlantycki	Jodła, świerk, buk
5. Subborealny	Sosna, dąb, leszczyna
6. Subatlantycki	Sosna, dąb, świerk.

Następnie dr Ptaszycki przedstawił projekt organizacji badania torfów polskich, proponując poświęcenie temu tematowi osobnego zjazdu.

Na zakończenie prof. dr St. Lencewicz omówił zasady zdjęć kartograficznych obszarów lodowcowych.

Sprawozdanie z działalności Koła Geografów Studentów Uniwersytetu Warszawskiego za rok akademicki 1923/24. Prace Koła Geografów w roku sprawozdawczym odbywały się w myśl regulaminu. Regulamin ten przewidywał wygłaszanie obowiązkowe przynajmniej jednego referatu w ciągu roku przez każdego z członków, mających ponad 6 semestrów studjów poza sobą, referowanie dowolnych czasopism geograficznych oraz książek przeczytanych.

Wzorem lat ubiegłych Koło pośredniczyło w nabywaniu map topograficznych z Instytutu Wojskowego Geograficznego. Wysłano 4 zamówienia na blisko 250 odcinków map w różnych podziałkach. Za pośrednictwo Koła pobierało 10% należności od członków i 20% od nieczłonków Koła.

Zakupiono 157 odcinków map, z nich 11 odcinków sprzedano. Trzy mapy geologiczne Tatr ofiarowano za pośrednictwem kol. J. Jędrzejowskiej Zakładowi Geograficznemu Sorbony Paryskiej. Obecnie zbiór map liczy 935 odcinków. Istniała też przy Kole sprzedaż komisowa map.

Biblioteka Koła składa się z 104 tomów. W roku sprawozdawczym przybyło 18 tomów. Pozatem Koło posiada zbiór klisz i odbitek fotograficznych z wycieczki do Jugosławji, odbytej w lipcu 1924.

Zarząd Koła, wybrany na posiedzeniu plenarnem w dniu 29 listopada 1923 r., ukonstytuował się, jak następuje: kol. B. Zaborski prezes, kol. M. Jasińska sekretarz, kol. H. Garlikowska skarbnik, kol. J. Chmielewska bibliotekarz i mapiarz

W roku akademickim 1924/25 uzyskało Koło zasiłek w sumie 500 zł. od Wydziału Bibliotek Państwowych Departamentu Nauki w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Zasiłek ten zużyty będzie na zakupienie książek w celu skompletowania biblioteki Koła.

Zarząd Koła ukonstytuował się, jak następuje: kol. R. Gumiński prezes, kol. J. Jaczynowski sekretarz, kol. W. Rewieńska skarbnik, I. Chmielewska mapiarz, I. Czarnocka bibliotekarz.

(Sprawozdanie wskazuje, że Warsz. Koło Geogr. w stosunku do Kół prowincjonalnych rozumie swoje zadanie. Pozatem, jak z całokształtu jego życia (patrz „Wykłady“ str. 6) wynika, stoi na wysokim poziomie naukowym).

Warszawa. Działalność P. Tow. Krajoznawczego. W r. 1924 Ruch wycieczkowy w P. T. K. w stosunku do roku ubiegłego znacznie osłabł. Wycieczek urządzono 62. Pierwsza dalsza wycieczka za granicę odbyła się do Constanzy, Bukaresztu i Konstantynopola pod przewodnictwem p. Lewickiego. Odczytów urządzono 39, w czem znaczna część o polskiem morzu. Towarzystwo otrzymało od Rady miejskiej we Włocławku plac pod budowę, a domy w Sandomierzu i Poznaniu są już prawie ukończone. Towarzystwo brało udział w zorganizowaniu wystawy „Nasze Morze“, która trwała cały wrzesień ub. r. Zbiory biblioteczne znacznie powiększone otrzymały fachowe kierownictwo w osobie p. R. Danysz-Fleszarowej. Stan finansowy jest pomyślny, czego dowodem, że na roboty w „Domu Wycieczkowym im. ks. Stolarczyka“ w Zakopanem wydano 15.000 zł.

Paryż. Założono „Société de Biogéographie“. Sekretarzem generalnym wybrany został dr Louis Fage (Paris V-e 61 rue de Buffon).

Rzym. W czasie IV międzynarodowej Konferencji pedologicznej (w połowie maja 1924 r.) założono Międzynarodowe Tow. Gleboznawcze przy rzymskim międzynarod. Instytucie Gospod. Roln. Organ Towarzystwa pozostaje pod redakcją Schuchta F.

Anthropologischer Anzeiger redagowany przez prof. Martina R. Pismo zamieszcza oryginalne prace, przedewszystkiem jest jednak poświęcone przeglądowi literatury fachowej. Wychodzi w Sztuttgarcie (Schweizerbart).

Berlin. Państwowa centrala dla organizacji nauk przyrodniczych wydaje ponownie od 15 października 1924 „Naturwissenschaftliche Monatshefte“, poświęcone zagadnieniom metodycznym z zakresu biologii, chemji, geografji i geologii. Ukazuje się w Lipsku u Teubnera.

Rio de Janeiro. Od r. 1924 wydaje Inst. Meteorolog. „Boletim mensal“.

Rostock. Jeszcze w r. 1923 rozpoczął prof. E. Geinitz z polecenia Tow. Przyjaciół Przyrody (Verein der Freunde der Naturgeschichte) wydawnictwo p. t. „Archiv Mecklenburger Naturforscher“. (Spóźnioną tę wieść notujemy z obowiązku publicystycznego).

Berlin. Sprawy kultur.-gospodarczej natury dzisiejszej Rosji Sowieckiej omawiane są w miesięczniku Tow. Przyjaciół Nowej Rosji w Niemczech „Das Neue Russland“.

Pruski Inst. Nauk Seksualnych zlecił prof. v. Reitzensteinowi prowadzenie miesięcznika „Archiv für Menschenkunde“. W zakres miesięcznika poza zagadnieniami seksualnymi wchodzi higiena, biologia i etnologia z etnografją.

Bonn. Ibero-Amerykański Instytut (prof. Quelle) redaguje czasopismo p. t. „Ibero-Amerikanisches Archiv“.

Budapeszt. Węgierskie Tow. Etnograficzne względnie jego antropologiczna sekcja rozpoczęła wydawać kwartalnik „Anthropologia Hungarica“. Redakcja pozostaje w rękach dra Ludwika Bartucza (Budapeszt VIII ker. Jozsef-utca 5 III 17).

W *Catanji* na Sycylii rozpoczęło wydawnictwo „Rivista di vulcanologia“ (kwartalnik).

W *Dreźnie* ukazuje się od r. 1924 czasopismo, zajmujące się sprawami Niemców, żyjących poza granicami Państwa Niemieckiego. Nosi tytuł „Deutsche Welt“.

Gdańskie Tow. Prehistoryków publikuje swe prace w czasopiśmie „Blätter für Deutsche Vorgeschichte“.

Hamburg. Ibero-Amerykański Instytut publikuje wyniki swych badań w czasopiśmie „Iberica“.

Caucasica, pismo poświęcone językom i kulturom kaukaskim, redagowane przez prof. A. v. Dirr, ukazuje się w Lipsku.

Liverpol. Założono tu Towarzystwo do studjów nad nazwami geogr. „English Place-names Soc.“. Sekretarzem prof. Mawer.

Actas y Memorias ukazuje się od r. 1921 jako organ „Sociedad Espanola de Antropologica, Etnografia y Prehistoria“. Wychodzi w Madrycie.

Monaco. Międzynarodowe Biuro Hydrograficzne wydaje od r. 1924 „Hydrographic Review“.

Moskwa. Moskiewskie aerologiczne Obserwatorium wydaje od stycznia 1923 r. sporadyczne pismo, poświęcone naukowemu badaniu atmosfery (Pet. Mit. 1924 z. 7–8 str. 180).

W miejsce dotychczasowego biuletynu Petersburskiego Instytutu Geogr. wychodzi od r. 1922 „Informator Geogr.“. (Pet. Mit. 1924 z. 7–8 str. 180).

V. Zakłady naukowe (*Instituts scientifiques*).

Kraków. Państwowa Komisja Ochrony Przyrody wydała drukiem sprawozdanie z pięcioletniej swej działalności¹⁾. Podajemy poniżej kilka b. interesujących szczegółów.

Komisja założoną została 17 grudnia 1919 r. jako organ doradczy Minist. W. R. i O. P. „w sprawach Ochrony Przyrody w Polsce“. Mimo braku do dziś „formalnego zatwierdzenia i uchwalenia, bądź to w drodze odpowiedniego rozporządzenia Rządu, bądź też w drodze Ustawy Sejmowej“, dzięki energicznej i ofiarnej pracy członków Komisji (brak miejsca nie pozwalała nam na podanie długiej listy pracowników) — dzięki nawiązaniu stosunków z instytucjami społecznymi przyrodnik, leśnik, łowca, rolnik, rybak, inżynier i artysta, nauczyciel i uczeń a nawet żołnierz polski — wszyscy oni wiedzą dziś, ku czemu zmierzają usiłowania Komisji i wedle sił i możliwości współdziałają z Komisją. Komisja pozostaje w ścisłym związku z zagranicą i zdołała pracami swojemi nie tylko wzbudzić zainteresowanie — ale i przychyłość. — Ku żywemu zadowoleniu wszystkich miłośników przyrody, podkreślić należy, jako jeden z najdonioślejszych faktów, porozumienie się z Rzeczplimą Czesko-słowacką w sprawie utworzenia rezerwatu Tatrzańskiego i Czarnohorskiego, Pienińskiego i Babiogórskiego. Prof. Dr. Szafer podkreśla, że Komisja napotkała daleko idące zrozumienie idei w czasie współpracy z władzami centralnemi — na karb czego położyć należy w równej mierze zdobycze w postaci rezerwatów leśnych — jak zakazów dotyczących ochrony rzadkich okazów przyrody. Wyniki pracy złożone są w inwentarzu, dającym orientację zarówno rzeczową jak i regionalną. Inwentarz liczy 610 pozycji z tego Flora 494, Fauna 35, Geologia 32, Krajobraz 39 pozycji. Komisja nie zapomniała o akcji wydawniczej mającej na celu popularyzację idei Ochrony Przyrody. Dorobek wydawniczy streszcza w 4 zeszytach Ochrony Przyrody, ponadto wyszło 6 prac osobnych i ukazało się 5 odbitek.

Obecnie prace Komisji znajdują się „w stadium pewnego zastrój wywołanego niewystarczającą pomocą Rządu“.

Króciutki ten rys pozwala na wyrobienie sobie sądu, co może zdziałać grono ludzi ożywionych ideą, przy niezbyt pomyślnych warunkach pracy.

Warszawa. *Sprawozdanie Państw. Inst. Geolog. z prac terenowych w r. 1923*. Ukazało się drukiem w Sprawozdaniach Polskiego Inst. Geolog. t. II. z. 3—4. (W-a 1924). W czasie sprawozdawczym pracowało 23 geologów na niżej zestawionych obszarach.

Karpaty (tereny naftowe i solonośne) prof. Teisseyre W. (arkusz Dobromil i Stary Sambor), K. Tołwiński, dyrektor stacji w Borystawiu, B. Bujalski (Bitków), Jabłoński E. i Weigner St. (Dolina), Krajewski St. i Jabłoński E. (Skole, Drohobycz, Stary Sambor), Rabowski F., Tatry (wspólnie z prof. Goet-

¹⁾ Szafer Władysław, przewodniczący P.K.O.P. Sprawozdanie z pięcioletniej działalności Państwowej Komisji Ochrony Przyrody (1920—1925), Kraków, 1925, str. 16.

lem), Rabowski F. i Horwitz L., (skałki Haligowieckie), Passendorfer E., (Tatry, Kreda wierchowa), Horwitz L., (Nowy Targ, Szczawnica), Bukowski G., (Bochnia i Wieliczka).

Polskie zagłębienie węglowe. Ogólne kierownictwo: Inż. Stefan Czarnocki (arkusz Brzeszcze). Makowski A. (zagłębienie Rybnickie), Doktorowicz i Hrebnicki St. (Grodziec, zagłębienie Dąbrowskie), Rutkowski F. (Zawiercie i Siewierz).

Tereny kruszonośne. Ogólne kierownictwo: Kuźniar Czesław (Końskie, Klucze, Wieliczka, Mysłowice), Passendorfer E. (Przedbórz), Premik J. (Wieluń).

Góry Świętokrzyskie i Wyżyna Lubelska. Czarnocki J. (Kielce), Samsonowicz J. (Kunów, Itża), Mazurek Al. (zach. granica Kredy nadnidziańskiej między Wartą a okręgiem krakowskim), Kowalewski K. (Miechów, Pińczów), (stratygrafia sarmatu Lublin, Chełm, Rejowiec).

Wyżyna Wołyńska. Małkowski St. (obszar występowania skał krystalicznych na półn. od Słuczy), Radziszewski P. (wychośnie skał krystalicznych na półd. od Słuczy).

Niż Polski: badania torfowe. Ogólne kierownictwo M. Limanowski (dyluwjum koło Chełmna, Środkowe Pobuże, Białyłtok, Lachowice), Lilpop J. (Gorlice, Wysowa, Blechnarka, okolice Włodawy oraz Ostrowca, Krzemieniec, kop. lignitu), Pleszarowa R. (kępa Swaszewska na Pomorzu), Ptaszycki M., Gebethner H. (badanie terenów torfowych), Ptaszycki M. (tereny dolinne w obrębie źródeł Narwi i Jasiołdy).

Badania hydrologiczne. Kierownik Rosłowski R. (solanki: Busk, Rabka, Morszyn, Lacko, Tarnawa, Truskawiec, źródła mineralne: Żegiestów, Szczawnica, Krynica. Studja nad zaopatrzeniem w wodę zagłębienia Dąbrowskiego ze zlewisk Białej Przemszy).

Prace kartograficzne. E. Janczewski. kontrola sieci trjangułacyjnej w Tatrach, podkład topogr. do przeglądowej mapy geolog. 1:750.000.

Paryż. Francuska Akad. Umiejęt. wyasygnowała po 10.000 fr. 1) na dalsze prowadzenie badań geolog. i paleontolog. w Mongolji (de Chardin), 2) na ukończenie studjów nad etnografią i historją Madagaskaru (Grandidier).

Bruksela. Przedmiotem obrad 1-go walnego zebrania Międzynarod. Unji Geogr. (14/15 IV. 24) była prócz kwestji Zjazdu, sprawa rozbudowy bibliografji Tow. Geogr. Franc., do bibliogr. międzynarodowej

Ryga. Łotewskie Tow. Geogr. zamierza budowę Inst. Geogr. Instytut pomyślany jest 1° w charakterze uniwersytetu, 2° zakładu służącego w równej mierze specjalnym badaniom, pozostającym w związku z geogr. jak i 3° organizującego naukowe poznanie Łotwy.

Sinaia (Rumunja). Stacja zoologiczna do badania fauny potoków górskich. Pierwsza ta stacja w Europie ma na celu badanie fauny potoków górskich pod względem systematycznym i biologicznym. Zależna od Uniwersytetu w Bukareszcie, służyć ma celom dydaktycznym, umożliwiając studentom nie tylko zapoznanie

się z życiem potoków, ale również z fauną wysokogórską i lasów iglasto-bukowych. Położona prawie w środku systemu różnych potoków mających różny charakter, (zacienione i otwarte, łagodne rwące).

VI. Zjazdy (Congrès).

Berlin. I. Niemiecki Kongres Kolonialny, po wojnie obradował w dn. 17—18 października r. z. Między innymi referowali prof. Behrman (Nowa Gwinea), Ecker (znaczenie niem. kartogr. kolonialnej), Germann (studja etnograf. w kol. niem.), Jaeger (płd.-zach. Afryka) Kaiser (jej geologia), Reck (wykopaliska ekspedycji Tenjaguru), Schultze (początki belgijskiej i niemieckiej działalności kolonialnej).

Madryt. Międzynarodowa Unja geodetyczna i geofizyczna obradowała tu od 1—8 października 1924. Posiedzenia toczyły się w 7 sekcjach.

Madryt. Zapowiedziany na wiosnę b. r. Międzynarodowy Zjazd Geologów, doznał przesunięcia na rok 1926.

Wystawa kolonialna w Paryżu 1927. Francja czyni przygotowania do urządzenia wystawy kolonialnej, która ma się odbyć w r. 1927 w lasku Vincennes pod Paryżem. Plan urządzenia powziął minister dla kolonji. Do wystawy Francuzi przywiązują wielką wagę, pragnąc przewyższyć wystawę angielską w Wembley pod Londynem z r. 1924.

Wrocław. XXI Zjazd Geografów we Wrocławiu wyznaczono na tydzień Zielonych Świąt w r. 1925. Program przewiduje 12 referatów półgodzinnych i prowadzenia obrad wyłączonej plenarnie. Na porządku dziennym są 1) Ekspedycje. 2) Obszary pograniczne (Śląsk włącznie). 3) Oceanografia „ze szczególnem uwzględnieniem mórz niemieckich“ (dosłowne tłumaczenie tekstu niemieckiego). 4) Znaczenie geogr. w polityce, gospodarce i kulturze. 5) Geografia w szkole.

Warszawa. XII Zjazd lekarzy i Przyrodników Polskich odbędzie się po 14 letniej przerwie w lipcu w Warszawie. Zjazd ten z rzędu 12-ty po raz pierwszy zawita w murach stolicy Wolnej Polski. Komitet Organizacyjny, pragnąc, aby Zjazd ten przebiegiem swoim i wynikami odpowiadał godnie świetnym tradycjom szeregu poprzednich Zjazdów od roku 1867, zwraca się z gorącym wezwaniem do wszystkich lekarzy i przyrodników polskich, aby jak najliczniejszym udziałem i współpracą naukową przyczynili się do powodzenia Święta Nauki polskiej. Odpowiednie Wydziały Komitetu Organizacyjnego rozpoczęły już prace przygotowawcze w swoich zakresach. Najważniejszy z nich — wydział nauki, rozpada się na 33 sekcje. Poniżej podajemy te sekcje, które mogą bliżej zainteresować naszych czytelników.

Sekcja matematyki — Prof. Sam. Dickstein (Marszałkowska Nr. 117). Sekcja geofizyki i astronomji — Prof. Kazimierz Szulc (Nowy Świat 72, Pałac Staszica). Sekcja mineralogji, paleontologji i geologji — Prof. Jan Lewiński (Czackiego 19). Sekcja geografji prof. Stanisław Lencewicz. Sekcja zoologji — Prof. Konstanty Ja-

nicki (Krakowskie Przedm. 26. Zakład Zoologii Uniw.). Sekcja botaniki — Prof. Bolesław Hryniewiecki (Aleje Ujazdowskie 6). Sekcja przyrodniczo-dydaktyczna — Doc. Henryk Raabe (Zakład Epidemjologiczny, ul. Chocińska 24). Sekcja przyrodniczo-rolnicza: a) dział rolniczy — Prof. M. Górski (Skierniewice, Pałac); b) dział zootechniczny — Prof. Jan Rostański (Bracka 5). Sekcja nauk antropologicznych — Prof. Kazimierz Stołyhwo (Piękna 4).

Komitet organiz. (przew. Prof. Dr. Kryński Leon, sekretarz gen. Prof. Dr. Loth Edward) uprasza o zgłaszanie wykładów i zwracanie się w sprawach naukowych do wymienionych pp. przewodniczących sekcji. Oprócz tego utworzone zostały następujące komisje:

1. Finansowa — Przewodn. Dr. L. Dydyński (Nowowiejska 34).
2. Mieszkaniowa — Dr. Józef Zawadzki (Aleje Jerozolimskie 18).
3. Towarzyska — Dr. J. Bączkiewicz (Kredytowa 8). 4. Redakcyjna — Dr. Witold Szumlański (Marszałkowska 73).

Wszelkie inne sprawy zjazdowe załatwia biuro Komitetu Organizacyjnego w Warszawie w gmachu „Anatomicum“ (Chałubińskiego 5).

Odezwa Sekcji Geograficznej

Komitetu organizacyjnego XII Zjazdu Lekarzy i Przyrodników polskich w Warszawie.

Komitet Organizacyjny Sekcji Geograficznej, pragnąc, aby Zjazd ten przebiegiem swoim i wynikami odpowiedział godnie tradycjom szeregu poprzednich zjazdów od r. 1867, zwraca się z gorącym wezwaniem do wszystkich geografów polskich, aby jak najliczniejszym udziałem i współpracą przyczynili się do powodzenia tego Święta Nauki Polskiej.

Komitet Organizacyjny Sekcji Geograficznej wysuwa następujące sprawy jako tematy do referatów na Zjeździe:

- 1) Nazwy regionów geograficznych w Polsce.
- 2) Zdobycze geografji regionalnej w Polsce.
- 3) Postępy badań nad morfologią dyluwjum.

Przewidywane są też posiedzenia wspólne z sekcją geologiczną i geofizyczną, oraz wycieczka po niżu Mazowieckim.

Komitet Organizacyjny prosi uprzejmie o możliwie wczesne nadsyłanie tytułów zgłoszonych referatów. Wszelkie pisma w sprawach naukowych pp. Uczestnicy Zjazdu zechcą adresować do niżej podpisanego (Zakład Geograficzny Uniw. Warsz. Pałac Staszica Nowy Świat 72). Następne cyrkularze będą rozsyłane tylko do tych osób, które zgłoszą swój udział w Zjeździe.

Przewodniczący Sekcji Geograficznej Komitetu Organizacyjnego
Stanisław Lencewicz.

VII. Obchody (*Manifestations*).

Jubileusz prof. Sosnowskiego: Tow. Naucz. Szk. Wyż. obchodziło w dniu 8 marca 1924 w sali Tow. Naukowego Warszawskiego uroczyste jubileusz 40 letniej pracy prof. Pawła Sosnowskiego, obecnego prezesa T. N. S. W. Na jubileuszu przemawiał dyr. Zydler podnosząc wielkie zasługi jubilata około zorganizowania nauczycielstwa w czasach niewoli.

Rocznica Pol. Tow. Krajoznawczego. Dnia 3 grudnia 1924 obchodziło Pol. Tow. Kraj. w Warszawie w sali Tow. Higjenicznego rocznicę założenia. Na zebraniu wygłosił prof. U. J. dr. M. Siedlecki odczyt p. t. „Wartość naszego morza“.

Triest. W spóźnionym terminie notujemy (na podstawie artykułu w P. i T. z r. 1924, z. VII i VIII str. 498—501) wiadomość o obchodzie ku czci Polaka S. Syrskiego, długotrwałego dyrektora muzeum zoologicznego w Trieście, jaka miała miejsce z końcem r. 1923. Syrski z zawodu lekarz pracował w Trieście od r. 1866 do 1875. On dokonał odkrycia samca-węgorza. Zmarł w r. 1882 na katedrze we Lwowie. — Imię jego jest symbolem zbliżenia kulturalnego polsko-włoskiego. Uroczystość odbyła się w obecności przedstawicieli władz i licznego grona osób ze świata zarówno naukowego jak i interesujących się rozwojem nauk przyrodniczych.

VIII. Ekspedycje (*Expéditions*).

Azja. Amerykańska ekspedycja azjatycka. Rock F. J., kierownik amerykańskiej wyprawy naukowej do centralnej Azji (płd. Tybet i okolice), powrócił po 18-miesięcznej pracy do Stanów Zjedn. Ameryki Płn. Między innymi stwierdził dochowanie się do czasów dzisiejszych wśród szczepów badanego obszaru szeregu religijnych obrządków z okresu poprzedzającego wkroczenie buddyzmu do Chin i Tybetu.

Legendre w Schansi. W ciągu r. 1923 mimo rozlicznych trudności natury politycznej przeprowadził Legendre geograficzną podróź naukową w płd.-wsch. części prowincji Schansi. Badany obszar ma charakter wyżyny o przeciętnym wyniesieniu 1500 m n. p. m. Maksymalna wysokość nie przekracza 1900 m. Badacz skonstatował istnienie uskoków i zaburzeń tektonicznych oraz sfałdowań, w jednym jednak tylko wypadku stwierdzono zjawiska pozostające w związku z wulkanizmem (Pasma górskie zamykające od wsch. dolinę rz. Fong-ho). Obficie pokrywający duże przestrzenie loess zdradza wiele pokrewieństwa z loessem, występującym w Yunanie i Kientschang, a znanym jako „Lo-Ngai“. Badacz jest odnośnie co do genezy tamtejszych loessów w sprzeczności z poglądami Richthoffena, uważając je za fluwjatywne, a nie eoliczne. Flora, napotkana na omawianych obszarach, jest bardzo różna w stosunku do Chin Zachodnich. Brak lasów (bezpłanowo wyciętych) i częste a gwałtowne o katastrofalnym przebiegu opady potęgują proces denudacji, która odbywa się w tak zdecydowany sposób, iż zdaniem Legendre'a powierzchnia produktywna znajduje się w stanie ciągłego kurczenia się i zmniejszania. Wśród ludności antropologicznie bardzo mieszanej nie rzadko napotyka się typy indo-atlantyckie i negroidalne.

Zdjęcia kartograficzne Tybetu płd. i Bhotanu. Od dawna znaną jest impulsywna rola czynnej polityki dla celów naukowych. I tak np. konieczność złożenia dyplomatycznej wizyty maharadży Bhotanu przez angielskiego urzędnika polityczno-dyplomatycznego w Sikkimie mjr. F. M. Bailey'a stała się tą bezpo-

średnią pobudką przeprowadzenia pewnych badań naukowych na obszarze przemarszu. Mjr. Bailey przebył w lecie r. 1922 drogę z Sikkim przez Paro do Bumtang, przecinając kraj ten z zach. na wsch.; wyruszył bowiem z Yatung'u (w Chumbi). W drodze powrotnej założono pętlę; podróżnik skierował się z Bumtangu na pñ. do Yamdrok-Tso, a następnie na pñd.-wsch. przez Pomo-Tso. Drogę tę, wynoszącą około 1000 km, odbyto w niespełna 2 $\frac{1}{2}$ miesiącach! Biorąc pod uwagę przeprowadzenie zdjęcia kartograficznego na obszarze 24.586 km², w czym 17.065 km² zdjęmowano wogóle po raz pierwszy, zyskuje się obraz energii, z jaką akcję prowadzono.

Ekspedycja Stanów Zjedn. Ameryki Pñn. do Mongolji, prowadzona pod kierownictwem Roy Chapman Andrewsa¹⁾, będzie nadal kontynuowaną. Organizacja obecna liczy się z 5-letniem jej trwaniem. Pomnożono jej skład personalny, dodając paleobotanika w osobie prof. Chancy i prof. Nelsona, archeologa. W grudniu 1924 r. wyruszyła wyprawa z Kalgan z zamiarem dotarcia do Zach. Mongolji w maju 1925 r. Terenem specjalnych badań jest obszar północny i pñd.-zach. Zachodniej Mongolji. Głównym zadaniem ekspedycji jest znalezienie śladów człowieka trzeciorzędowego. Wyniki dotychczasowych badań zostaną opublikowane w szeregu tomów; II tom wydawnictwa pióra Berkeya i Morrisa poda wyniki na polu geografji i geologii.

Ameryka. *Podróże w Guanie Brytyjskiej.* W celach botaniczno-zoologicznych zorganizowało nowojorskie ameryk. Muzeum przyrodnicze w latach 1922/3 wyprawę naukową pod kierownictwem Langa H., skierowaną w lasy zabrzeża Guany Brytyjskiej. Wyprawa ruszyła z Georgetown wzdłuż rzeki Mazaruni aż do ujścia rzeki Essequibo, następnie przez Kurupung do wodospadów Macreby. Ekspedycja interesowała się problemami natury etnograficznej, studując skarłałych członków szczepu indyjskiego Akawoi, typowych lasowiaków.

Studja glacjiologiczne w Andach. W połowie roku 1923 pracował prof. Klure (Giessen) w Andach argentyńskich i chilijskich. Stwierdził ślady epoki lodowej w okolicy jeziora Nahuel-Huapi, na pñn. od Bariloche.

Kordyljery Mendozańskie były terenem interesujących badań, przedsięwziętych przez prof. Kühna Fr. Nazwą powyższą objęty jest obszar, leżący w dorzeczu rzek Diamante i Atuel. Z miasteczka San Rafael przez Sierra Pindata (porfirowe prekordyljery) dotarł podróżnik na wielką międzygórską wyżynę Pampa del Medio, która rozpościera się jako 70 km szeroki pas bezwodny, piaszczysty, nie rzadko słony, pomiędzy Prekordyljerami a głównym pasmem Kordyljerów. Wzdłuż Rio Diamante posunięto się w głąb gór, by przejść następnie w dolinę Rio Atuel, gdzie w jej górnym i środkowym biegu zatrzymano się nieco dłużej, przyczem przeprowadzono wycieczkę w masyw Sosneado (5200 m) i na wulkan Overo (4800 m). Szczególnie interesująco przedstawiał się

¹⁾ cf. W. G. 1924 z. 5, 6—7, str. 89—90.

szczyt wulkanu z kraterem $\frac{1}{2}$ km średnicy, wypełnionym lodem. Poniżej szczytu zaobserwowano duże złoża czystej siarki, ekshalacje kwasu siarczanego i siarkowodoru. Wszystkie pola śnieżne badanego obszaru pokryte były przez „śnieg pokutniczy“ (Penitentes) o figurach $1\frac{1}{2}$ —2 m wysokości przy ustawieniu wsch.-zach. jako wąskie płytki ku płn. przechylone (60° — 70°).

Podróż Bulloca S. C., O'Briena i Quife'a A. S. łodzią motorową po Tokantinsie i Araguaya rzuca światło na metody pracy naukowej w tych okolicach. Zadaniem ekspedycji było określenie żeglowności wzmiankowanych rzek i ewentualne prowizoryczne geologiczne studjum najbliższego sąsiedztwa. Komunikacyjnie okazała się konieczność przeprowadzenia regulacji spadku (usunięcie wodospadów). Pozatem stwierdzono obecność rud żelaznych i złota w związku z obecnością rud miedzi i ołowiu (dorzecze Xingu). W obszarze wododzielnym Serra do Roncador spodziewane są djamenty i srebro.

Studja Baera. Studja antropologiczne, prowadzone przez Baer'a M. J. w panamskim okręgu Darja, stwierdziły faktycznie istnienie białych Indian, okrągłogłowców o niebieskich oczach. Szczep ten z nienawiści, żywionej przez czerwonoskórych ku rasie białej, został zdziesiątkowany i wygnany w góry w czasie podboju hiszpańskiego (początek XVI w.).

Okolice podbiegunowe. *Wyprawa Amundsena do bieguna północnego*¹⁾. Amundsen wyruszył w lipcu 1918 r. od strony wybrzeży norweskich w kierunku północnym. Niedaleko wybrzeży dalsza podróż została wstrzymana lodowcem, Amundsen musiał czekać na jego cofnięcie się, co trwało aż do października 1919 r. Z trudnością wyruszone naprzód wężem, oddzielającym wyspy Nowej Syberji od lądu, w stronę wyspy Jeannette. Lecz tu prąd zamiast pchnąć okręt ku biegunowi, zwrócił go do wybrzeża. Amundsen był zmuszony po raz wtóry prezimować na wyspie Aion i w lipcu 1920 r. wyruszył w stronę wyspy Wrangel. Tu napotkał na nowe trudności: „Maud“ przykrył nowy lodowiec i w lecie 1921 r. ekspedycja dobiła do Seattle. Po nowych nieudanych wysiłkach w 1923 r. wyprawa powróciła do Europy. W lecie r. 1924 niezmordowany Amundsen wyruszył ze Spitzbergu w stronę Alaski z nadzieją osiągnięcia bieguna w najkrótszym czasie.

Wyspa Wrangel a lotnictwo. Kanadyjczyk V. Stefannsson, który przed dwoma laty wysłał na wyspę Wrangel ekspedycję celem urządzenia tam angielskiej stacji aeronautycznej, jest zdania, że wyspa ta stanie się kiedyś ważnym punktem handlowym. Swoje twierdzenie motywuje tem, że przez strefę polarną prowadzi najkrótsza droga z Anglii do Japonji, a przytem bardzo ważnym momentem jest tu ciągłe trwanie dnia. Zważywszy więc te okoliczności, jest Stefannsson pewien, że komunikacja morska dojdzie tu do szybkiego rozkwitu.

¹⁾ O wyprawach Amundsena p. W. G. I 15 i 103 str. II 1924, z. 1 i 2 str. 13.

IX. Notatki naukowe (*Notes scientifiques*).

Lodowiec w Tatrach. W sierpniu ub. r. odnalazł dr. Adam Gadomski w kotle Miedzianej Ławki pod Łomnicą lodowczyk — przykryty płaszczem wiecznego śniegu. Istniejące w lodzie szczeliny pozwoliły dostać się pod lód. Dr. Gadomski zbadał jego miąższość (około 10 m) oraz pieczary denne. Na zachowanie się w tym miejscu lodowczyka wpływały jeszcze specjalne warunki, których omówienie będzie tematem artykułiku mającego się ukazać w „Przyrodniku“.

Im August vorigen Jahres entdeckte Dr. Adam Gadomski im Kessel Miedziana Ławka unter der Lomnica einen kleinen Gletscher, mit ewigem Schnee bedeckt. Durch die im Eis vorhandenen Spalten gelang es Dr. Gadomski, unter dem Eis die Dicke desselben, sowie die Grundhöhlen zu untersuchen. Eigenartige Verhältnisse tragen zur Erhaltung dieses kleinen Gletscher bei, von welchen die Rede in einem demnächst im „Przyrodnik“ erscheinenden Artikel sein wird.

Zanikające jezioro górskie pod Mszaną Dolną. Na terenie gminy Kasinka na pld.-zach. zboczach góry Lubogoszcz znajduje się jedyne w Beskidach zach. większe górskie jeziorko, którego wody w czasie posuszy spływają ujściem podziemnym ku Rابية. W czasie wielkich ulew wody znajdują ujście nadziemne zagrażając zalewem niżej położonym sadybom ludzkim. Jezioro to jako rzadki na obszarze Beskidu przykład stanu o charakterze krasowym jest przedmiotem obserwacji notowanych przez interesującego się tą sprawą dra A. Gadomskiego.

Im Gebiet der Gemeinde Kasinka im südwestlichen Winkel des Berges Lubogoszcz liegt der einzige grössere Bergsee der Westbeskiden, der in der Trockenzeit einen unterirdischen Abfluss zur Raba hin besitzt. Zur Zeit grosser Niederschläge ist der Abfluss oberirdisch und bedroht die tiefer gelegenen menschlichen Siedlungen mit Ueberschwemmung. Dieser See, ein seltenes Beispiel eines periodischen Sees in den Beskiden, ist Gegenstand näherer Untersuchungen von Dr. Gadomski.

X. Wiadomości drobne (*Informations courantes*).

Wiadomości z zakresu nauk ścisłych. Epoka lodowcowa w Kaszmirze, Baltystanie i Ladaklin. Na podstawie obserwacji zebranych w 1913-14 r. w czasie ekspedycji włoskiej do pn.-zach. Himalajów i Karakorum, stworzył prof. Dainelli dzieło traktujące o zlodowaceniu Kaszmiru, Baltystanu i Ladaklin.

W obszernej tej książce, bogato ilustrowanej i popartej mapami specjalnymi przez wyczerpujące opisanie i zestawienie spotkanych form lodowcowych udowadnia istnienie czterech zlodowaceń. Wykazuje ich wzajemną zależność jak też określa granice zasięgu i wysokość poszczególnych lodowców.

Dyrektor Instytutu Nobla, Svante Arhenius obliczył źródła światowej energii. Węgla kamiennego wystarczy na 1500 lat na całej kuli ziemskiej. W Anglii zapas węgla obliczają na 100 lat. W trosce o przyszłość ekonomiczną oczy zainteresowanych czynników zwrócili się ku innym źródłom energii, mogącym zastąpić węgiel kamienny tj. ku ropie naftowej. Zainteresowanie to, znajduje wyraz w zatargach politycznych, których świadkami jesteśmy, jak n. p. „niepokoje“ meksykańskie, inspirowane przez kapitał amerykański, sprawa Małopolski Wschodniej, Mossulu etc. Najbardziej dostępną energią jest energia kinetyczna płynących wód. Obliczają ją na 745 milionów koni parowych ukrytych w płynącej wodzie na całym świecie. Nie mniejsze zna-

czenie przypisują energii kinetycznej wiatrów i energii promienistej rozżarzonej kuli słonecznej.

Kwestja zabezpieczenia nowych źródeł energii w miejsce starych, wyczerpujących się, jest jeszcze całkowicie otwartą, a horoskopy jej pomysłu nęgo rozwiązania narazie nie są widoczne. *P. i T. 1924 r. VII-VIII.*

Wiadomości z zakresu statystyki ludnościowej. *Ludność Litwy.* Według urzędowych publikacji litewskich zaludnienie Litwy w r. 1923 wynosiło 2,011.173 miesz. Z tego o przynależności państw. litewskiej:

Litwinów 1,696.158 miesz. tj. 84,4%, Żydów 153.332 miesz. tj. 7,6%, Polaków 64.105 miesz. tj. 3,2%, Rosjan 48.392 miesz. tj. 2,4%, Niemców 23.973 miesz. tj. 1,2%, Łotyszów 14.318 miesz. tj. 0,7%, Innych 4.656 m. tj. 0,2%.

Obcych obywateli 6.239 miesz. tj. 0,3%.

Ludność Łotwy. Wynosiła z dn. 1. I. 1924 1,9.9.700 mieszkańców na 65.791,4 km² — to czyni 29 miesz. na km².

Spis ludności przeprowadzony we francuskiej zachodniej Afryce w roku 1923, który objął — prowincję Senegal, Sudan franc. Wybrzeże Kości Słoniowej, Franc. Guineę, Dahomej, Nigerję, Mauretanię i Górnej Volty — wykazał 2,783.111 miesz. w czem ogólnie Europejczyków 11.747 — w tem Francuzów 9.735 osób.

Spis ludności przeprowadzony w roku 1924 na wyspach francuskiej Oceanji, wykazał 31.703 mieszkańców.

Wiadomości biogeograficzne. *Badania nad ciągiem ptactwa.* Ornitologowie od wielu lat dążą do wyświetlenia wszystkich szczegółów ciągu ptaków. Chcąc wyświetlić szereg zagadnień jak: Czy istnieją jakieś szlaki wędrowne? Czy są wspólne dla wielu gatunków? Czy dla jednego? Czy osobniki wracają do swego gniazda? Czy tą samą drogą wracają? zakłada się na nóżkę obrączkę, na której zaznaczona jest miejscowość i liczba doświadczenia.

Ze sprawozdania stacji ornitologicznej w Rositach (Prusy Wschodnie) dowiadujemy się, że w r. 1922 założono 6283 obrączek, otrzymano zaś 70 doniesień.

Badanie ras geograficznych opiera się na tych właśnie analitycznych studjach ciągu ptaków.

Wiadomości z zakresu g. regionalnej. *Dzisiejsza Rada Ukraińska.* Rada ukraińska, wchodząca w skład „Związku socjalistycznych rad republikańskich“ utworzona w myśl Kongresu rad w Moskwie 6 lipca 1923 r. obejmuje obszar o pow. 461.072 km² i liczy 28,388.000 miesz. Jest podzielona na 9 guberni, 53 obwodów i 176 powiatów. Liczy 154 miast, 310 miasteczek i 32.626 wsi.

W czasie wojny i rewolucji ucierpiała Ukraina prawie najwięcej ze wszystkich państw Europy.

Nie zdołała się jeszcze otrząsnąć z gospodarczo z bardzo silnego kryzysu jaki w tych ost. latach przechodziła. Każdy z odłamów gospodarczej jedności dźwiga się z upadku nadzwyczaj powoli. Wielkie własności ziemskie zost. podzielone między chłopów na czas używania. Wydajność gruntów wskutek njeracjonalnej uprawy bardzo słaba. Hodowla stoi również bardzo nisko. Przemysł podnosi się z upadku nieznacznie, tak samo handel górnictwo i hutnictwo. Komunikacja rozwija zwolna swą sieć.

Pod względem oświatowym tylko, od chwili zaprowadzenia języka ukraińskiego jako język urzędowy, postąpiła Ukraina znaczny krok naprzód.

Kolonizacja w Marokku. Marszałek Lyautey, mianowany świeżo członkiem Akademji rolniczej w Paryżu, bawił dłuższy czas w Marokku, a obecnie podaje ważne wiadomości o kolonizacji w Marokku. Dominuje ludność autochtoniczna złożona z Berberów, którzy przeważnie osiedli na roli, a są do niej tak przywiązani, że kolonizacja napotyka tu na większe przeszkody aniżeli w Algierze. W ciągu ostatnich dziesięciu lat przybyło do Marokka 1000 kolonistów francuskich i dziś są oni właścicielami 300.000 hektarów ziemi. Wobec zmiany usposobienia zaszczej u Berberów na korzyść Francji,

spodziewają się Francuzi szybkiego rozwoju zaludnienia na kolonizowanych obszarach.

Tanganika. Spis z r. 1921 daje kilka bardzo ważnych cyfr: ludności europejskiej liczy cały okręg Tanganika 2.447 osób, z tego przypada na Anglików 1.598, Azjatów wykazuje 14.991, tybylców zaś około 4.107.000. Z 22 obwodów, na jakie cały kraj został podzielony, najludniejsze są: Muanza 702.300, Tabora 502.100, Bukoba 320.100, Dodoma 270.900, Lindi 243.400, Rungwe 237.200, Kondoa 196.700, Morogoro 174.300, Moshi 158.200, Darressalam 149.100, — Stolica Darressalam i miasto Tabora mają około 25.000 mieszkańców każde.

W głębi ładu ludność szybko wzrasta, lecz na wybrzeżu liczba urodzin jest słaba. W roku 1922 naliczono 6.700 imigrantów, lecz wielu z nich przejechało tylko na tymczasowy pobyt. Niemcom do kraju Tanganika przyjazd jest wzbroniony; jedynie za pozwoleniem gubernatora może Niemiec dostać się do tej niedawno temu jeszcze niemieckiej kolonii.

Oficjalny raport za rok 1922, odnoszący się do tybylców, mówi, że dzikie plemiona Wamakonde, o strasznej niegdyś reputacji uspokoili się, a nawet z zadowoleniem uprawiają ziemię. Massajowie również są zadowoleni. Zdarzył się tylko napad jednego z plemion przybyłych z belgijskiego Ruanda, lecz była to sprawa starej wendetty.

Całą siłę obronną kraju stanowi 72 oficerów i 1.999 żołnierzy, podzielenych na trzy bataliony. Urzędników angielskich jest tylko 70. Handel zaczyna się dopiero rozwijać. Port Darressalam odwiedziło w roku 1922 390 okrętów o tonażu 727.750 (angielskich 318 okrętów i 472.451 ton, francuskich 31 okrętów i 115.438 ton, holenderskich 27 okrętów i 94.483 ton itd.).

Nigeria. Po depresji ekonomicznej w roku 1921 Nigeria wróciła bardzo prędko do równowagi, a nawet dochodzi już do przedwojennego rozkwitu. W r. 1922 wartość wywiezionych stąd towarów (kakao, skóry itd.) wynosiła 21 milionów funtów szterlingów (podczas gdy w r. 1921 tylko milion). Wywieziono między innymi 178.200 ton migdałów palmowych, 87.500 ton oleju palmowego, 31.250 ton kakao, (w r. 1912 — 3.390 ton, w r. 1919 — 25.700 ton), bawełny 13.000 bali w r. 1922. Wywóz bawełny wzrósł jeszcze bardziej w następnym roku (1923), bo wynosił już 15.500 bali. Spodziewają się, że roczna produkcja bawełny w Nigerji będzie wkrótce wynosiła 100.000 do 200.000 bali. Co się tyczy kopalnictwa, to węgla w Oudi wydobyto 200.000 ton (w r. 1921) a jego zasoby oblicza się obecnie na obszar 1.800 mil kw. Pozaatem prowincja środkowa posiada ogromne złoża lignitu dobrej jakości. Być może, że w niedalekiej przyszłości Nigerja będzie mogła zaopatrywać w węgiel całą angielską Afrykę zachodnią. Prowincje północne obfitują w żelazo i cynę. Nic dziwnego, że Anglicy wkładają obecnie wielkie kapitały w eksploatację obu rud, dających rocznie 8.000 ton.

Kolej żelazna, idąca z portu Harcourt do Enugu (Oudi) przedłużona obecnie aż do rzeki Benue (290 mil) nie może sprostać zapotrzebowaniu coraz to nowych i dalszych linii komunikacyjnych i pójdzie jeszcze dalej, bo aż do Kaduna i Bukuru.

O wyglądzie tego kraju i dzisiejszym życiu tam nurtującym opowiada lord Selborne, dyrektor Banku zachodnio-afrykańskiego, który podróżował tam w latach 1921—1922. Podziwiał on dobre drogi jezdne i wielki ruch, jaki w Nigerji panuje.

„Z Kano do Katsena ruch jest ogromny. Była to raczej procesja bez nazwy wielbłądów, osłów, wołów, mężczyzn i kobiet pieszych, a wszystko to obładowane towarami“. W czasie podróży nie było minuty — mówi lord Selborne — żebym nie przestał widzieć tego tłumu a często był on tak gęsty, że automobil musiał zatrzymywać się w samym jego środku... Liczba pieszych na drodze z Cross do Aba (linja port Harcourt—Enugu) była również niezwykle wielka. Lord Selborne udał się automobilem przez miasto Kano w okolice jez. Czad. Robił co najmniej 15 mil na godzinę, spotykając przeciętnie co 20 mil wyborne gospody.

„W długiej, bo 500 milowej podróży w prowincjach Kano, Katsena i Bornu widziałem więcej ziemi uprawnej i o wiele lepiej uprawnej, niż wogóle kiedykolwiek w ciągu 12 lat pobytu i podróży w Transwalu i w Oranji“ — kończy swoje uwagi lord Selborne.

Sierra Leone. Dwa produkty charakteryzują handel wywozowy tej angielskiej kolonii, czyniąc razem 87% ogólnego wywozu. Są to orzechy palmowe i orzechy rośliny kola. Wywóz pierwszych w r. 1922 wynosił 49.000 ton, drugich 40.600 ton, a cyfry te mało co się różnią od cyfr z lat poprzednich. Ogólny wywóz w r. 1922 miał wartość 1,372.800 funtów szterl., nieco mniejszy od przywozu, którego wartość wynosiła około 1,500.000.

Ruch okrętowy przedstawiał się w cyfrze 1,236.000 tonażu

Rozwój ekonomiczny, zwłaszcza rolnictwa w Sierra Leone jest nieco opóźniony przez brak dobrej polityki rolnej i komunikacyjnej. Wielkie obszary podatne pod uprawę roli, są opuszczone z powodu złych dróg lub braku opieki nad zbożem. Być może, że wkrótce budżet tej kolonii poprawi się i będzie można pomyśleć o rozwoju rolnictwa.

Gambia. W r. 1922 przybyło tu 430 okrętów, z tego 200 angielskich. Wartość ogólna handlu wynosiła w tym samym czasie 5,461.000 funtów szterlingów, wzrosła zatem o 120.700 w ciągu jednego roku. Odkąd został gubernatorem tego kraju kapitan Armitage, dbały bardzo o rolnictwo, życie gospodarcze wzrasta niesłychanie. Anglicy spodziewają się wielkich korzyści z tej kolonii.

Sahara Wschodnia. W związku z rosnącym zainteresowaniem politycznym, — stała się Sahara — po udanych próbach nawiązania stałej komunikacji przez obszary, które setki lat były dziedziną panowania koczujących plemion i wielbłąda — w latach 1922 — 24 terenem szczegółowych badań i studiów morfologicznych.

Wyniki prac uczonych francuskich publikowane przez Komitet Afryki francuskiej — pozwalają na wyodrębnienie na Saharze wsch. 1) Masywów górskich, 2) obszarów pustynnych 3) pasów oaz. Ponadto opracowano zagadnienia związane z klimatem i hydrografią obszaru. Pierwsza część omawia wyżyny skaliste, jak równinę Madama na pń.-zach od Tibeati, równinę Fezzan i t. d., potem góry Djado, leżące na drodze z Mursuku do jez. Czad, i potężny masyw Tibesti, dochodzący do 3.000 m. Obszary pustynne przenoszą zazwyczaj 200 km szerokości i naogół są ujęte pasami oaz. (Nie podajemy tu systematyki pustyń, co między innymi było tematem odczytu prof. Szafera. Patrz W. G. t. II. str. 146). Oazy biegną prawie równolegle w dwóch liniach. Klimat nie wszędzie na tak ogromnej przestrzeni jest jednakowy. Wybitną jego cechą jest oczywiście suchość i tropikalność, lecz mamy różne stopnie tej dominującej cechy.

Pora sucha przypada na zimę (grudzień—luty), dwie pory gorące na wiosnę i jesień. Lato jest upalne, ale i deszczowe. Pora deszczowa nie wszędzie wykazuje analogiczne nasilenie — Geogr. rozmieszczenie opadu pozwala na wydzielenie pasów: im wyżej nad poziom morza, tem więcej deszczów. Dlatego krawędzie Tibesti są daleko urodzajniejsze niż wyżyny skaliste. Wśród gór mogły powstać oazy dzięki obfitym deszczom.

Ciekawe jest odwodnienie całego obszaru, charakterystyczne tem, że więcej wody wsiąka, niż spływa. Odwodnienie jednak istnieje, wyraźniejsze jest w górach, słabsze na obszarze pustynnym, stanowiąc oś na której nанизane są oazy, zanikające w miarę jak rzeki giną na piaskach. Najwięcej rzek spływa z gór Tibesti, gdzie też najsilniejsza erozja wodna. Wody płyną w dwóch kierunkach: na północny wschód i na południowy zachód. Wogóle masywy górskie posiadają liczne strumienie, które w porze suchej wysychają. Zwą je tutaj „enneri“.

Wybrzeże Złote rozwija się pod względem gospodarczym nader pomysłnie. Jeśli weźmiemy pod uwagę produkcję np. kakao, to stwierdzimy od razu wielki wzrost. I tak produkcja kakao wynosiła w 1919 176.000 ton, w r. 1921 139.000 ton, w r. 1922 159.000 ton, w r. 1923 197.000 ton. Jedną czwartą tej produkcji wywożą stąd Anglicy do Niemiec, resztę do własnego kraju. Wzrasta też produkcja złota (228.000 uncji w r. 1922) i ropy (18.000 ton miesięcznie).

Przeszło 2.000 mil dróg jezdnych przerywa kraj. Kolej żelazna, idąca z Accra do Kumassie, obecnie dochodzi już do Komfrodna. Jest projekt budowy dalszej linii do Huni Valley w kierunku półn.-wschodnim przez Fossu i Oda-to-Kade (100—120 mil). W ten sposób 327.000 mieszkańców i obszar

5.600 mil kwadr. żywnego i bogatego kraju otrzyma dobrą komunikację z morzem. Wartość handlu w r. 1922 wzkazywała 16,235.939 funt. szterl. (więcej 1,632.418 niż w r. 1921), wywóz 8,335.400, przywóz 7,900.539 funt. szterl.

Kolonja francuska jeziora Czad — leży między 8° a 20° szer. geogr. pñ. i między 11° 20' 20" dñg. wsch. Obszar ten posiada 850.000 km² powierzchni i ciągnie się na przestrzeni 1.000 km, licząc ze wschodu na zachód i 1.300 km, licząc z południa na północ, Cała kolonja obejmuje wielką część basenu jez. Czad i okolicznych błot. Bardzo ważne są tu drogi, np. idąca od Logone do Szari przez Doba, Gundi i Niellim, lub idąca od Szari do Darfuru przez Korbol, Gamkub, Andi, Melfi, Mongo, Mangalme i Abeszer. System hydrograficzny składa się z dwóch rzek: Logone i Szari, łączących się ze sobą pod fortem Lamy i wpadających razem do jez. Czad. Jez. Czad o powierzchni całej Belgji jest 3–4 metrów głębokie i posiada wodę słodką. Misja Tilho stwierdziła w latach 1920–21 powolne wysychanie jeziora i zanik rzek doñ wpadających, zwłaszcza na drodze z Mao do Rig-Rig. Również delta Szari—Logone zwiększa się ustawicznie przez ciągły napływ nowych mas sedymentów. Podczas zimy Szari, Logone i ich dopływy są zaledwie głębokimi kanałami jednego systemu całkiem zatopionego. W razie wielkiego wylewu Logone płynie na zachód do jez. Tuburi, a potem przez wodospad Mayo Kabbi (Gauthiot) wpada do rzeki Bcne i w ten sposób jez. Czad jest połączone z Nigrem i z morzem.

Gdyby nie zapora w formie twardych skał przy wodospadzie Mayo Kabbi, tworzących drugi wyższy stopień, to jez. Czad przelałoby się ze swojego basenu do Nigru, a cały system hydrograficzny Szari—Logone byłby zwrócony w kierunku ogólnym ze wschodu na zachód, wody zaś nie sięgałyby na północ powyżej 10° szer. geogr. pñ. W konsekwencji nastąpiłoby wcięcie się rzek — spadek poziomu wody zaskórnej — co spowodowałoby zwiększenie się obszarów pustylnych. Pustynia sięgałaby po linię Busso—Melfi—Am Timman. Rzecz jasna, że tego rodzaju rozwiązanie hydrograficzne zupełnie się Francuzom nie uśmiecha.

XI. Literatura. (*Littérature*).

Literatura polska (*Littérature polonaise*).

Polska. — Literatura regionalna. (*Pologne. — Littérature régionale*).

Bobilewicz Julian Inż., Kraków i jego okolice (przewodnik), Czernecki, Kraków, 1925, 8° 127 str.

Demel Kaz., p. Fizjografja, cf. Physiographie.

Dziwulski St, Sprawa Gdańska, Ekonomista, 1924. III. str. 1–8.

Gdańsk, monograficzny zeszyt Ekonomisty (1924. t. III).

Gotkiewicz Marjan, Gorce, Orli Lot, 1924, z. 9, str. 131–132.

Inowrocław, Kruszwica, Gopło, Przewodnik, Poznań, „Por“ 1925. 8° 36 str.

Kitarski J., Na południowych rubieżach Polski. Od Łucka do Katowic, Poznań, Księgarnia św. Wojciecha 1924. 8° 250 str.

Kiełpiński Tadeusz, Ponad tatrzańskie turnie, Orli Lot 1924. z. 2–3 str. 27–31, z. 4–5 str. 58–66.

Mackiewicz J., p. Życie gospodarcze (cf. La vie économique).

Małkowski Stan., p. Fizjografja (cf. Physiographie).

Makowski A., p. Fizjografja (cf. Physiographie).

Materiały do Bibliografji Gdańska opracowane w Inst. Gospodarstwa społecznego, pod redakcją prof. Ludwika Krzywickiego, Ekonomista 1924. III. str. 164–185.

Milata Alojzy, Dookoła Tatr, szkic krajozn., Cieszyn, Kotula 1924. 74 str. 13 ryc. 1 mapa.

Pawłowski Stanisław, Znaczenie Bałtyku, Ziemia 1924. nr. 8—9. str. 133—142.

Piaski Luterskie (pod Lublinem), monogr. opracowanie przez dzieci szkolne, „Nasza Szkoła“ przedruk w „Orlim Locie“ 1925. z. 1, p. recenzja: Metodyka, Janowski.

Piechurski J., Z wycieczki do gór Świętokrzyskich, Życie szk. 1924. t. II. nr. 6 (17), str. 200—205.

Polskie Morze, monogr., zeszyt „Ziemi“ 1924. (nr. 8—9).

Poznań, monogr., zeszyt „Ziemi“ (1924. z. 4—5, 6).

Samsonowicz J., p. Fizjografia (cf. Physiographie).

Semkowicz Wład., Z wędrówek po Orawie, Orli Lot 1924. z. 4—5. str. 67—72.

Semkowicz Wład., Walka o polskie „Kresy południowe“, Orli Lot 1924. z. 2—3. str. 18—23. z 1 mapką, z. 4—5. str. 50—52.

Sokołowski Stan., Tatry jako Park Narodowy, Orli Lot 1924. z. 6—7. str. 82—95 z 1 mapką.

Sosnowski P., Beskidy Zachodnie, Kraków, Orbis 1924. str. 256.

Smoluchowski Tadeusz, Wycieczki w okolicy Poznania, Ziemia, Warszawa, 1924. z. 4—5—6. str. 107—108.

Autor zwalcza ogólne mniemanie o monotoni okolicy Poznania.

Staško Józef, Przewodnik po polskim wybrzeżu, Warszawa. Ruch, 1924. str. 190.

Na kartach małej, niepozornej książeczki, zatytułowanej zimno „Przewodnik“ zamknął autor nie tylko radość z powodu odzyskanej niepodległości, jak to podkreśla wydawca, ale uderza w niej gorące umiłowanie przyrody, głębokie znawstwo przedstawianych zagadnień i niecodzienna pracowitość. Dobrze się stało, że znalazł się ktoś, kto wydał.

Sukertowa Emilia, Nasze pogranicze średnio-śląskie, Ziemia, 1924. nr. 11, str. 196—200.

Polska. — Fizjografia. (*Pologne. — Physiographie.*)

Bukowski Gejza, Badania na terenie miocenijskim na wschód od Bochni i na wschód od Wieliczki, Recherches dans le terrain miocène à l'Est de Bochnia et à l'Est de Wieliczka, Spraw. P. I. Geol. 1924. II, str. 375—387.

Demel Kazimierz, A. B. C. o Bałtyku i o życiu w morzu naszym, Ziemia 1924. nr. 12., str. 208—219.

Demel K., Ryby Bałtyku Polskiego, Książnica T. N. S. W. 1924.

Dobrowolski Bolesł. Ant., Historia naturalna lodu, Kasa im. Mianowskiego W-a, 1923. XXVI, 940 str. 340 ryc., p. recenzja: Muzeum 1924. z. 1—2., str. 93—94. (autor Grotowski Marjan, W-a).

Dobrowolski Ant. Bol., Zagadnienie ruchu powietrza i wody po nierównościach gruntu, O. z Wiadom. Meteorolog. 1924., z. 5 i 6. Warszawa.

Gadomski Adam, Bielskie Tatry (morfologia glacialna), Czas. geogr. 1924. t. II. z. 2. str. 232—237.

Gadomski Adam, Dolina Białej Wody, Orli Lot 1924. z. 2—3. str. 23—27.

Gadomski Adam, Dolina Jaworowa, Orli Lot 1924. z. 4—5. str. 53—58.

Gadomski Adam, Dolina Szeroka, Orli Lot 1924. z. 8. str. 150—122,

Gadomski Adam, Nowe groty lodowe w Tatrach, Orli Lot 1924. z. 1. str. 12—16.

Gotkiewicz Marjan, Grota „Olejarnia“ w dolinie Chochołowskiej, Orli Lot 1924. z. 10. str. 156—157.

Jakubski A. W., Naczelne problemy zoogeografii (Les grands problèmes de la zoogéographie), Czas. geogr. 1924. t. II. z. 2. str. 302—221.

Krajewski Stan., Szkic geologiczny okolic Opaki, Stacja geol. w Borystawiu, Biuletyn nr. 4. 8° 34 str. 2 tabl.

Lilpop J., Materiały do flory drzew lignitowych Polski (Materials to the knowledge of the lignites in Poland), Spraw. P. I. Geol. 1924. II. str. 387—403.

Makowski A., Polskie zagłębie węglowe (Budowa, zasoby, produkcja) Le bassin houiller Polonais (Structure, richesses, production), Spraw. P. I. Geol. 1924. II. 275—359 str. 1 mapa przegl. 11 tabl.

Małkowski Stan., O stosunku żył andezytowych do budowy geologicznej okolic Pienin (Sur la relation entre les filons d'andesites et la structure géologique des environs des Piénines), Sprawozd. P. I. Geol. 1924. II. str. 29—38. 1 mapa.

Małkowski Stan. Sprawozdanie z badań fliszu magórskiego i fliszu granicznego z okolicy Krościenka nad Dunajcem. C. R. des explorations géologiques du Flysch des environs de Krościenko sur le Dunajec, Sprawozd. P. I. Geol. 1924. II. str. 17—29. 1 mapa.

Ojców, Osobliwości przyrody doliny Prądnika ze stanowiska ochrony przyrody, Państw. Kom. Ochr. Przyrody, Kraków, 1924. 4° 31 str.

Piechurski J., p. Lit. regionalna (cf. Litt. régionale).

Potęga E. M., Rośliny górskie, ich rozmieszczenie i warunki życia, Łódź, księg. „Czytaj“ 1925. 8° 23 str. 1 mapka, 6 ryc.

Prace Polskiego Instytutu Geologicznego, Travaux du Service géologique de Pologne, Volume 1 tom, Livraison 2—5 z. Warszawa, 1924. 275 str. z ryc. i tabl.

Premik J., Warstwy glaukonitowe i kordatowe w Wieluniu i Lipiu, Les couches glauconieuses et les couches à *C. cordatum* à Wieluń et à Lipie, Spraw. P. I. Geol. 1924. II. str. 359—375.

Premik J., O zastoisku Widawskim, Sur le lac endigué glaciaire de Widawa, Spraw. P. I. Geol. 1924. II. str. 419—431. 1 map.

Rosłoński R., Zbiornik wody gruntowej w Prałkowcach nad Sanem (pod Przemyślem), The underflow at the San river valley near Przemyśl (Prałkowce), Prace P. I. Geol. 1924. t. I. z. 2—5. str. 237—275.

S. S., Parowanie i opad na powierzchni ziemi, Czas. geogr. 1924, t. II z. 2 str. 260—263.

Samsonowicz Jan, O loessie wschodniej części Gór Świętokrzyskich, Sur le loess dans la Partie orientale des Montagnes

de Ste Croix, avec 1 carte, o. z Wiad. Archeolog. t. IX 4° 18 str. + 1 mapa 1:200.000.

Sitowski Ludwik, Charakter i osobliwości przyrody pienińskiej, Orli Lot 1924, z. 9 str. 133—141.

Sprawozdanie Polskiego Instytutu Geologicznego, Bulletin du Service Géologique de Pologne, Volumen II tom, Livraison 3—4 z., Warszawa 1924, str. 217—572, 1 tabl, 1 mapa, 34 rys. w tekście.

Szafer-Kulczyński-Pawłowski, Rośliny Polskie, Książnica-Atlas 1924.

Szychliński Franc., Wycieczka naukowa Inst. Geogr. Uniw. Poznańskiego na Babią Górę, do Tatr i Pienin, Czas. Geogr. 1924, t. II z. 2 str. 263—264.

Polska. — Ludność. (Pologne. — Population).

Chybiński A. dr, Instrumenty muzyczne ludu polskiego na Podhalu, Kraków A. U. 1924, 17 × 25¹/₃, 141 str. + 6 tabl.

Danysz-Fleszarowa R., Z zagadnień antropogeografii II (Questions de géographie humaine II), Czas. geogr. 1924, t. II z. 2 str. 221—232 (cz. I Czas. geogr. 1923 str. 147—153), porównaj list polemiczny p. Nałkowskiej W sprawie roli Nałkowskiego w geogr. polskiej, ibd. t. II z. 2 str. 351—352.

Dziewulski Stan., Ludność W. M. Gdańska, Ekonomista 1924 III str. 35—50.

Fabierkiewicz W., p. Życie gospod. (cf. La vie économique).

Ks. Góral J., Najstarsze kolonie polskie w Ameryce, Misje Kat., Kraków 1924 z. 12 str. 353.

Ks. J. Góral, Najstarsze kolonie polskie w Brazylii, Misje Kat., Kraków 1924 z. 5 str. 129—135.

Hrvncewicz-Talko, Muślimowie (Tatarzy litewscy), Kraków, Orbis, 1924, str. 128.

Jakimowicz Roman, Zabytki przedhistoryczne z obszaru Rzezczypospolitej Polskiej w zbiorach rosyjskich, O. z Wiad. Archeol. t. IX, Warszawa 1924, 4° str. 7.

Kosiński Bol. X., Studja nad czaszkami neolitycznymi znalezionymi w Polsce, O. z Wiad. Archeolog., Warszawa 1924, 23 str.

Krzywicki Ludwik, Przyczynki do statystyki ludności prawosławnej w b. Królestwie Polskiem, Ekonomista 1924 IV, str. 71—89.

Kubijowicz Włodz., Rozmieszczenie ludności i kultur w Karpatach Wschodnich, (Répartition des cultures et des hommes dans les Carpathes Orientales) Kraków, Orbis 1925 str. 24 i 4 tabl.

Olszewicz Bol., p. Życie gospod. (cf. La vie économique).

Polska. — Komunikacje. (Pologne. — Les vois de communication).

Baranowski M., 25-lecie kolei zakopiańskiej i kolej pienińska, Orli Lot 1924, z. 9 str. 141—142.

Siedlecki K., Drogi komunikacyjne pomiędzy Rosją a Europą Zachodnią, Ekonomista 1924 I str. 85—127.

Wątorok K., Rozwój kolei żelaznych, Warszawa, Biblioteka Polska 1924, 68 str.

Polska. — Życie gospodarcze. (Pologne. — La vie économique).

Borowik J., Rybołostwo morskie, Ziemia 1924, nr 8—9 str. 167—173.

Czarnocki Stefan, Metody obliczania zasobów złóż naftowych, Methods of Estimating Reserves of Oil Deposits, spraw. P. Inst. Geol. 1924 t. II, str. 225—275, 23 ryc.

Demel Kazimierz, Narzędzia i metody łowu gatunków użytkowych ryb Bałtyku polskiego, Wydawn. Ligi Morskiej i Rzecznej Sekcji Rybackiej z. 1.

Fabierkiewicz W., Polska w liczbach, uzup. Pszczołkowski K., Inst. Gospod. Społ., Wydano z zapomogą Wydz. Ośw. Pozasz. M. W. R. i O. P., Warszawa 1924, str. 96, Recenzja patrz Rzczpl. Spółdz. 1924, str. 369—371 (Wł. W.).

Gruber H., Dostęp do morza, Ekonomista 1924 III str. 120 do 132.

Jakubski A. W., Tereny rybackie polskiego Bałtyku, O. z Roczn. Nauk Roln., Poznań 1924.

Kempner St., Rozwój gospodarczy Polski, Warszawa, Biblj. Polska 1924.

Kempner A. St., Rozwój gospodarczy Polski od rozbiorów do niepodległości, Biblj. Polska, Warszawa 1924, 8° str. 345.

Krzynicki Ludwik, Bibliografja urzędowych materiałów statystycznych, dotyczących statystyki rolniczej w b. trzech zaborach, Kwart. Stat. 1924 I 1 str. 75—82.

Kubijowicz Włodz., p. Ludność (cf. Population).

Łęgowski St., Port w Gdyni, Ziemia 1924 nr 8—9 str. 162 do 167.

Łęgowski St., Budowa portu w Gdyni, Czas. Geogr. 1924 t. II z. 2 str. 249—256.

Mackiewicz J., Raki Województwa Białostockiego, Ziemia 1924 nr 7 str. 120—122.

Majewski Aleksy, Marynarka handlowa w Polsce, Dzieje i warunki rozwoju, Ziemia 1924 nr 8—9 str. 149—160.

Makowski A., p. Fizjografja (cf. Physiographie).

Nagórski B., Rozwój ruchu portowego w Gdańsku, Ekonomista 1924 III str. 16—30.

Nowińska Zofja, Spław zboża Wisłą w XVI wieku, Czas. Geogr. 1924 t. II z. 2 str. 244—249.

Olszewicz Waclaw, Z wydawnictw statystycznych, Przegląd Bibljogr. 1924 nr 18.

Pamiętnik Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach, t. IV Cz. A., Kraków 1924, 8° XII + 348 str.

Pawłowski Stan., p. Lit. regionalna (cf. Litt. régionale).

Pączewski L., Lasy, przemysł i handel drzewny w Polsce, Warszawa, Biblj. Polska 1924.

Schmidt Stefan, Własność folwarczna Zachodniej Małopolski w chwili wskrzeszenia Państwa Polskiego (Studjum ekon.-rolne), Kraków A. U. 1924 8° 86 str. z wykresami i tabl.

Siebeneichen A., Podstawy polsko-gdańskich stosunków gospodarczych, *Ekonomista* 1924 III str. 68—108.

Sippel Ludwik, Kopalnia marmuru w Paczółtowicach, *Orli Lot* 1924 z. 2—3 str. 40—43.

Stan gospodarczy Polski (1924 r. I—X), *Statyst. Pracy* 1924 z. 1 str. 11, z. 2 str. 2.

Staško Józef, Rybacy helscy, *Orli Lot* 1924 z. 10 str. 157 do 158.

Szturm de Sztrem E., Zasiwy i zbiory w r. 1922/23, *Kwart. Stat.* 1924 I 1 str. 1—28.

Tennenbaum H., Polityka portowa Polski, *Ekonomista* 1924 III str. 109—119.

Zahradnik Jasio, Wioska Kojkowice na Śląsku, jej założenie i rozwój (Szkic historyczny i społeczno-gospodarczy), *Bielsko, Jenkner* 1924.

Polska. — Kartografja (*Pologne. — Cartographie*).

Arnold S., Uwagi w sprawie wydania map historycznych Polski, *Nauka i Szkoła*, Warszawa R. I nr 2.

Maliszewski Edward, Szkodliwy Atlas (Kozenna), *Przegląd Bibliogr.* 1924 nr 15.

Niedzielski Tad., Organizacja miernictwa i kartografji, *L'Organisation Geodétique et Carthographique dans l'Europe Occidentale* (Austria, Czechosłowacja, Włochy, Francja, Polska), *Polski Przegl. Kartogr.* 1924 nr 6 str. 247—258.

Nitsch K., p. Poniatowski St. Nitsch K. (*Kartogr.*).

Pawłowski St., recenzje: Lobecka A. K., *Physiographie Diagram of Europe*, 1:9,000,000, *Wisconsin* 1923 19×12, *Polski Przegl. Kartogr.* 1924 nr 5 str. 219—220.

Plan miasta Katowic i okolic, Katowice—Łódź, *Fiszer* 1925 4° 4 str.

Plan miasta Warszawy, 1:20.000, Warszawa, *Wojsk. Inst. Geogr.*

Poniatowski St. — Nitsch K., recenzuje: Maliszewskiego, *Mapy etnogr. Europy*, Głównowski, Warszawa 1922, *Polski Przegl. Kartogr.* 1924 nr 6 str. 283—286.

Popiołek Fr., *Nasza produkcja kartograficzna* (Romer E. i Niemcówna St.: *Atlas krajoznawczy dla szkół Wojew. Krakowskiego, Kieleckiego i Śląskiego* wyd. Książnica, Atlas 1925), *Mies. Pedagog.*, Cieszyn 1954 grudzień, 335—337 str.

Rabowski F., recenzuje Lóczy'ego L. I., *A Magyar Byrodalom es a Szomszédos orszákok hetáros területeinek földtani térképe* (Mapa geolog. Karpat, wschd. części Alp Wschd., Niziny Węg. i pñ. Dynarydów), *Polski Przegl. Kartogr.* 1924 nr 5 str. 217 do 219.

Rabowski F., recenzuje: Reina R., *Geologische Karte von Mitteleuropa* 1:750.000, Gotha, Perthes 1923 4 Bl., *Polski Przegl. Kartogr.* 1924 nr 5 str. 220—222.

Romer E., *Wojskowy Instytut Geograficzny* 1919 do maja

1920, C. R. des Travaux du. S. G. de l'Armée Polonaise 1919—V 1920, Polski Przegl. Kartogr. 1954 nr 6 str. 258—263.

Romer E., recenzuje Goode'a P., School Atlas, physical, political and economic for american schools and colleges, Chicago—New-York Nally et Comp. 1923 XII str. + 96 map 22×28, Polski Przegl. Kartogr. 1924 nr 5 str. 228—231.

Romer E. i St. Pawłowski, Atlas krajoznawczy dla szkół Województwa Poznańskiego i Pomorskiego, Lwów—Warszawa, Książnica Polska 1924, map 10.

Wąsowicz J., Stan prac Wojskowego Instytutu Geograficznego (I 1922 III 1924), C. R. des Travaux du Serv. Géogr. de l'Armée Polonaise, Polski Przegl. Kartogr. Lwów nr 5 str. 193—205.

Wąsowicz J., recenzuje Kasprowicza Fr. Mapa Tatr 1:70.000, Warszawa, Polski Przegl. Kartogr. 1924 nr 6 str. 267—268.

J. Wasowicz, recenzuje Smoleński-Krause, mapę Rzeczpospolita Polska 1:600.000, Katowicka Dostawa Szkolna 1924, 155×172, patrz Polski Przegl. Kartogr. 1924 nr 106 str. 269—271.

Polskie podręczniki (*Manuels polonais*).

Bagiński H. inż. podplk. Sztgen., Studja terenu i metoda opisu kraju, O. z Przeglądu Wiedzy Wojskowej t. 1 1924 Warszawa 4° 32 str. + 1 mapa.

Bełzecki St., p. Polska metod. G. (cf. La metodique g. en Pologne).

Bzowski Konstanty, Nauka o Polsce współczesnej wyd. III, Warszawa, Arct 1924 8° str. 156.

Lewandowski Marjan, Geografia szczegółowa, Warszawa, Bratnia Pom. Stud. Wyższej Szkoły Handl. 8° 83 str. + 5.

Łaganowski Stan., Geografia gospodarcza ze szczególnem uwzględnieniem Polski, Warszawa 1924, Arct 8° 63 str.

Pawłowski S. i Mścisz M., Geografia ogólna, Podr. przystos. do programu dla seminarjów naucz., Książnica Atlas 1924.

Radliński Tad., Geografia Rzeczypospolitej Polskiej i wolnego miasta Gdańska Wyd. VII, Warszawa, Arct 1924 8° 228 str. + 129 rys. — 1 mapa.

Radliński Tad., Geografia dla szkoły powszechnej dla oddziału V, Warszawa 1924 Arct 8° 91 str. + 73 map i rys.

Redakcja Czasopisma Geogr. wprowadziła t. zw. recenzje zbiorowe, gdzie jeden sprawozdawca-fachowiec omawia szereg podręczników, zestawiając ich zalety (ewent. braki, wady i usterki) w poszczególnym dziale. W ten sposób każdy podręcznik podlega fachowej ocenie zarówno ze względu na swą wartość, jak celowość i dobór przedstawionego materiału.

W z. 2 t. II 1924 recenzuje w ten sposób p. Rosińska-Bartnicka St. około 40 podręczników ze względu na zagadnienia meteorologiczne i klimatologiczne.

Prof. Szafer Włodz. omawia sposób ujęcia zagadnień geobotanicznych.

Sawicki Lud., p. Witkowska i Sawicki.

Smosarski W., Meteorologia, Poznań, 1920.

Szydłowski Wład., Jaki podręcznik nauki geografji dla oddziału V siedmioklasowej szkoły powszechnej uważają koledzy za najodpowiedniejszy? Przyj. Szk. 1924 nr 13 str. 277.

Witkowska Helena i Sawicki Lud., Nauka o Polsce współczesnej Wyd. II, Warszawa, Arct 1924 8° 194 str.

Wołosowicz Stan., Geologia, Petrografia-Dynamika-Stratygrafia, Warszawa, Ostaszewska i Ska (bez daty) 23×15 221 str., p. recenz. Muzeum 1924 z. 1—2 str. 94—96 (autor: Teisseyre Henryk).

Polska metodyka geografji (*La methodique géogr. en Pologne*).

Bełżecki St., W sprawie monografji powiatu, Życie Szk. 1924 t. II z. 2 (13) str. 55—61, z. 3 (14) str. 81—93.

Czyżewski Julj, Kurs geograficzny dla nauczycieli geografji w seminarjach państwowych, Czas. geogr. 1924 t. II z. 2 str. 335 do 338.

Domagała Stan., Zapoznanie uczniów ze zjawiskiem zysku lub straty jednej doby podczas podróży naokoło ziemi w kierunku równoleżnikowym i ze zmianą daty na 180° południku od Greenwich, Protokół lekcji (Protocol of the lesson International date line), Czas. geogr. 1924 t. II z. 2 str. 173—178.

Gołyszna L., O nauce astronomji w szkole powszechnej, Mies. Pedagog., Cieszyn 1925 z. 1 str. 9—11.

Janowski Al., Krajoznawstwo w szkole, Orli Lot 1925 z. 1 str. 1—4.

Kamosiński Jan, Wyższy Kurs Nauczycielski w Łodzi 1923/24, Czas. geogr. 1924 t. II z. 2 str. 338—339.

Niemcówna Stan., Dydaktyka geografji na studjum pedagog. Uniw. Jagiellońskiego w Krakowie w r. szk. 1923/24, Czas. geogr. 1924 t. II z. 2 str. 332—334.

Pachulski Roman, Obieg księżycy dokoła ziemi (lekcja g. w oddziale piątym), Przyj. Szk. 1924 nr 11 str. 221—222.

Pawłowski Stanisław, Kursa doksztalające i kształcące w zakresie geografji (Les cours d'études et les cours de perfectionnement en géographie), Czas. geogr. 1924 Wiosna t. II z. 2 str. 161—168.

Piechurski Józef, Oznaczenie stron świata (protok. lekc. prakt. w oddz. III), Życie Szk. 1924 t. II z. 8—9 (19—20) str. 307—309.

Piechurski Józef, Badanie piasku rzecznoego i granitu (protokół lekcji prakt. w oddziale VI 2 godz.), Życie Szk. 1924 t. II nr 7 (18) str. 238—241.

Pollackówna Marja, O stanie podręczników geograficznych w Polsce (Sur l'état de les manuels géographiques polonais), Czas. geogr. 1924 t. II z. 2 str. 179—181.

Program nauki w szkołach powszechnych siedmioklasowych, Geografia z nauką o Polsce współczesnej Wyd. IV Warszawa, Minist. W. R. i O. P. 1924 8° 32 str.

Sokołowski Ant., O pożytku z badań przyrody naszych rzek jezior i stawów, Muzeum, Lwów 1924 z. 1—2 str. 41—45.

Szychliński Franc., Wycieczki szkolne (Les excursions scolaires), Czas. geogr. 1924 t. II z. 2 str. 168—173.

Urbański Aleks., Rośliny na miejscach mokrych i suchych (lekcja metod.), Przyj. Szk. 1924 nr 11 str. 219—221.

Polska literatura o krajach obcych (*Littérature polonaise des pays étrangers*).

Biegeleisen L. Wł., Reforma rolna głównych państw europejskich t. I Warszawa, Hoesick 1924 XV + 470 str. Autor jest zwoleńnikiem małej własności ziemskiej, dzięki temu zagadnienie traktowane jest pod kątem ewolucji osadnictwa rolnego.

Bóbr Waclaw, Bogactwa kopalne Rosji (studjum ekonomiczne), Dąbrowa, Mirek i Ska 1924 295×235 122 str.

Dąbrowski J., Węgry, Kraków, Krak. Spółka Wydawn. 1924 8° str. 212 3 mapy 212 ilustr.

Dębicki Tadeusz, Z dziennika marynarza, Na pokładzie „Lwowa“ z Gdańska do Rio de Janeiro i z powrotem, Kraków—Warszawa, Gebethner i Wolff 1925 205×145 90 str.

Gadomski Adam, Atlantyda, Orli Lot 1924 z. 10 str. 151—154 + 2 mapki.

Gorczyński Ladislaus, On the spectral exploration of characteristic regions of the earth in connection with meteorological conditions, Wiad. Met. 1924, Nr. 6, str. 90—92.

Gorczyński Ladislaus, On the existence of temporary depressions in the solar climate of Siam, Malay Peninsula and Jawa, Wiad. Met., 1924, Nr. 6, str. 89—90.

Gotkiewicz Marjan, Jaskinia Demenowska, Orli Lot, 1924, z. 8, str. 126—128.

Grąbczewski Bron., gen., Kaszgarja, Kraj i ludzie, Kraków—Warszawa, Gebethner i Wolff, 8°, 246 str., 64 ilustr.

Grąbczewski Bron., gen., Przez Pamiry i Hindukusz do źródeł rzeki Indus, Kraków—Warszawa, Gebethner i Wolff, 1924.

Hryniewicz J., Talko, Polacy jako badacze Dalekiego Wschodu, Przegl. Współcz., Kraków, 1924 z. 26, str. 357—377.

J. K., Kraj trzęsień ziemi, Misje kat., Kraków, 1924, z. 2, str. 54.

Kamieński Michał, Mapy synoptyczne pogody i lodów na Syberji wschodniej, The synoptic maps of weather and ice in the Far—East, Czas. geogr. 1924, t. II, z. 2, str. 184—201.

Ks. Kominek Jan, Jeszcze o Botokudach, Misje kat., Kraków, 1924, z. 2, str. 36—38, z. 3, str. 65—69, z. 4, str. 97—102, z. 5, str. 135—145.

Komorowski Władysław, Cukier jako obiekt polityki gospodarczej, Rzeczposp. Spółdz., 1924, marzec, III, 120 str., kwiecień, 164—171 str., czerwiec, 255—262 str., lipiec—sierpień, 223—337 str., wrzesień, 394—401.

Kucharski-Korab Henryk, R. S. F. S. R., Wrażenie z podróży naokoło Rosji Sowieckiej, Warszawa—Kraków, Gebethner i Wolff, 1924, 170 str.

Kuliszer J. M., Dzieje gospodarcze Europy Zachodniej, tłum. Morawski, Biblj. Wyższej Szkoły Handlowej, Warszawa—Kraków, 1923, t. I, str. 300.

Morawski K., patrz Kuliszer.

Michalek Stanisław, Turcja odrodzona Część I., Kraj, ludzie i obyczaje, Poznań, Druk Polska, 1925, 8°, 61 str.

Olszewicz Bolesław, Kaszgarja, Przegląd Bibliograf. 1914, Nr. 9.

Sawicki Ludomir, A Karst in Siam (Koh-Si-Chang), Belgrade 1924, 8 str., 2 mapki, 4 ryc.,

(o-z Recueil de travaux offert a M. Jovan Cvijic par ses amises et collaborateurs à l'occasion de ses trente-cinq ans de travail scientifique).

Sawicki Ludomir, Z geomorfologii Centralnego Cejlonu, (On the geomorphology of Central Ceylon), Kraków, Orbis, 1925, str. 31.

Sawicki Ludomir, Węgry doby dzisiejszej, (Das heutige Ungarn) Kraków, Orbis, 1925, str. 32.

Sawicki Ludomir, W narożniku Azji, (In a corner of Asia), Kraków, Orbis, 1924, str. 32.

Śląski Stan., Biskra, Czasop. geogr., 1924 t. II., z. 2, str. 256—259.

Taszycki Witold, Dzisiejsze Łużyce, Orli Lot, 1924, z. 8, str. 117—120.

Wolert Wład., Zagadnienie światowej produkcji zbożowej, Rzeczposp. Spółdz., 1924, wrzesień, 418—420 str.

Woznicki Stan., Wszechświatowe cukrownictwo po wojnie, Warszawa 1924, (brak bliższych danych).

Żychowski Tadeusz, Turcja, Rys stosunków geograficznych, gospodarczych, politycznych i wojskowych, Warszawa, Inst. Nauk. Wydawn., 1924, 17 × 24¹/₂, 80 str., 2 mapy i 1 tabl.

Polska literatura dla młodzieży. — (Livres pour la jeunesse).

Amundsen Roald, Życie Eskimosów, Opis podróży do bieguna płn. w latach 1903—1907, Warszawa, Zdrój, 1925, 8° 90 str.

Borchgrevink C., Łąd przy biegunie południowym, Przygody wypr. nauk. na biegun płd. w latach 1898—1900, tłum. Mirandola, Warszawa, Zdrój, 1925, 8°, 57 str.

M. Brzeziński, O zaćmieniach słońca i księżyca, Warszawa, Księg. Polska, 1924, 8°, 27 str., wydanie III, (tekst do odczytu z niknącymi obrazami).

Brzeziński M., Pogadanki o wnętrzu ziemi, wyd. VII, Warszawa, Arct., 1925.

Hedin Sven, Przez pustynie Azji (w druku), spółka Pedagog. Poznań.

Humboldt Aleksander, Podróż po rzece Orinoko, tłum. Mirandola, Warszawa, Zdrój, 1925, 8°, 73 str.

Łaganowski Stan., Obszary podbiegunowe; lasy strefy gorącej i umiarkowanej, Warszawa, Arct., 1924, 8°, str. 68 + 29 ryc.

Popławska Felicja, Pogadanki o rozwoju i życiu ludzi przedhistorycznych, wyd. III, Warszawa, Arch., 1925.

Potocki Antoni, O Krzysztofie Kolumbie i odkryciu Ameryki, wyd. VI, Warszawa, 1924, 8°, 40 str.

Steiner Karol, U Indian nad Szingu, tłum. Bukowski, Warszawa, Zdrój, 1955, 0°, 80 str.

Svensson Jan (Nonni), Czółnem przez morze, Kraków, Druk Przegl. Powszechnego, 1924, 8°, 181 str.

Umiński Władysław, Ogień na usługach człowieka, wyd. IV, Warszawa. Arct., 1925.

Wells H. G., Jensen J. V., de Haas R. Otto E., Przygody łowieckie w krajach dziewiczych, Warszawa, Zdrój, 1925, 8°, 93 str.

Zell L., Władcy puszczy, tłum. Bukowski, Warszawa, Zdrój, 1925 8°, 71 str.

Polska w obcej literaturze.

Corvi Menotti Ant., La Polonia economica, Roma 1923, str. 306.

Attaché handl. poselstwa włoskiego w Warszawie opierając się na najnowszych materiałach opublikował gospodarczą monogr. Polski. Według zdania recenz. Rzeczplitej Spółdz. (1924 str. 373—374 Wł. W-t.) rzecz niemal bez zarzutu.

Polska. — Różne. (Pologne. — Divers)

Bełżecki St., Rachuba czasu u różnych narodów, str. 52—55. Życie Szk., 1924, t. II, Nr. 2 (13), Nr. 3 (14), str. 78—81, Nr. 4 (16), str. 111—115, Nr. 5 (16), str. 162—163, Nr. 6 (17), str. 193—197.

Bystron J., Oskar Kolberg, Orli Lot, 1924, z. 1, str. 2—4.

Bystron Jan St., Czterdziestolecie pracy naukowej (Ludwika Krzywickiego), Przegląd Bibliogr. Nr. 7, 1924.

Chałubińska Aniela, Koła geograficzne na uniwersytetach polskich, (Sur l'organisation des cercles g. dans les universités de la Pologne), Czas. geogr. 1924, t. II, z. 2, str. 181—184.

Ciszewski Stanisław, Prace etnologiczne, t. I, Warszawa, Wydawn., 1925, 24 × 16—220 str.

Gadomski J., Planeta Mars, Orli Lot, 1924, 28, str. 114—117.

Gotkiewicz Marjan, Spismichałowa dolina, Orli Lot, 1924, z. 2—3 str. 31—33, Zakłete skarby w Tatrach, Orli Lot, 1924, z. 4—5 str. 73—74.

Mikołaj Kopernik, Księga zbiorowa, wyd. z zasiłk. Ministr. W. R. i O. P., Lwów—Warszawa, Książnica, 1924, 8°, 246 + $\frac{0}{10}$.

Ernst M. Kopernik, jako astronom — Grabowski Lucjan, Kopernik w starożytności — Zyliński Et., Kopernik jako matematyk — Ganszyniec R., Kopernik jako lekarz — Bruchnalski W., Kopernik jako uniwersalista i autor poematu Septem Sidera — Bujak Franc., Kopernik jako autor traktatu o monocie — Kowalski J., Kopernik jako fizjolog i pisarz łaciński — Hahn Wikt., Kopernik w poezji polskiej. Ponadto przekład poematu „Septem Sidera”, przez Kasprowicza Jana oraz bibliografja „Copernicianów”, Bruchnalskiego Wilhelma.

Maliszewski E., Obrona państwa i czynniki geograficzne, Przegląd Bibliogr. 1924 nr 22.

Maliszewski Edward i Olszewicz Bolestaw, Podręczny słownik geograficzny, ze szczególnem uwzględnieniem Polski, jej spraw i interesów, Warszawa, Trzaska-Ewert-Michalski 1924 z. 12 i 13.

Matusiak R., Kobieli w nazwach naszych miejscowości, Ziemia 1924 nr 7 str. 125—129.

Pluciński Jan, Dwa opisy folklorystyczne z Łapsz Wyżnich, Orli Lot 1924 z. 1 str. 1—6 z. 2—3 str. 34.